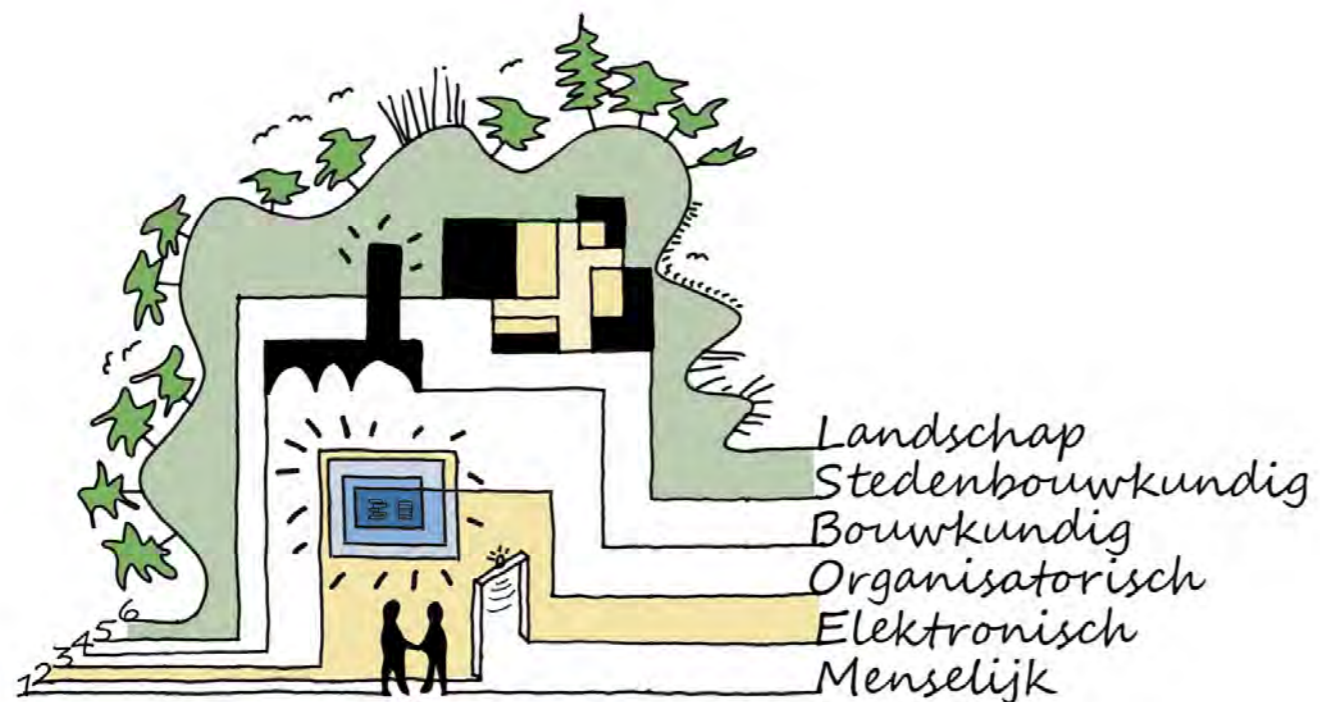

FONDERE

architects

Onderzoek “Gradaties van toegankelijkheid” Stadsatelier, Den Haag

19.11.2025

FONDERE
architects

Onderzoek “Gradaties van toegankelijkheid” Stadsatelier, Den Haag

Inhoud

Voorwoord Francesco Veenstra	3
Leeswijzer onderzoek “Gradaties van Toegankelijkheid”	4
Mate van beveiliging Rijksvastgoed	5
Bouwstenen van toegankelijkheid	7
Bronnen (Referenties bouwstenen)	43
Waarde en betekenis	44
Conclusie	48

Voorwoord

Gradaties van Toegankelijkheid

Het ontwerpend onderzoek 'Gradaties van Toegankelijkheid' maakt onderdeel uit van een breder initiatief vanuit het Stadsatelier Den Haag om tot een Verhaal van de Stad te komen.

De aanwezigheid van de Rijksoverheid en ook van internationale organisaties met honderden gebouwen in de stad Den Haag levert een forse druk op de publieke ruimte. Deze historisch gegroeide situatie is enerzijds vanzelfsprekend en anderzijds roept het vragen op over de manifestatie van deze organisaties in de stad en de bijdrage die ze leveren aan de kwaliteit van de leefomgeving.

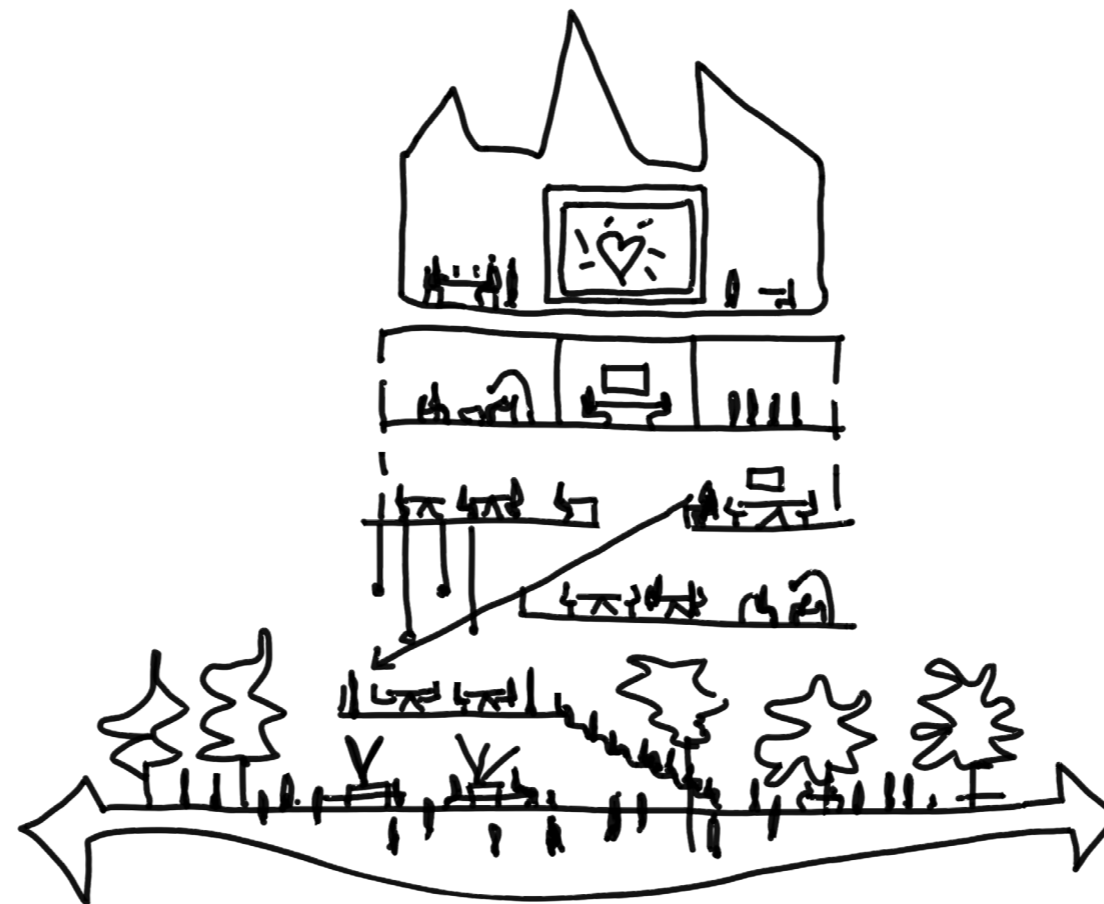
Met dit ontwerpend onderzoek wordt een poging gedaan om te reflecteren op de impact van haar aanwezigheid in de stad en om een blik op toekomstige ontwikkelingen van de organisaties te werpen die kunnen bijdragen aan het realiseren van een goede balans tussen de uiteenlopende en soms tegengestelde de belangen in de stad.

Als Rijksbouwmeester heb ik met verschillende verantwoordelijke directies van ministeries en overheidsdiensten gesproken over de impact van fysieke beveiligingsmaatregelen in, aan en rondom de Rijksgebouwen.

Ondanks de tendens van meer maatregelen bleek er ook bereidheid om mee te denken over het vergroten van de openheid van de gebouwen, waardoor betere verbinding kan worden bereikt met de directe omgeving. Voorwaardelijk hierbij is uiteraard het borgen van de veiligheid van personen en fysieke en digitale eigendommen.

In 'Gradaties van Toegankelijkheid' worden mogelijkheden aangedragen om het gesprek over de verbinding tussen de huisvesting van publieke organisaties en de publieke ruimte nader te beschouwen en om zo tot inzichten te komen hoe de leefomgeving in de stad kan worden verbeterd.

Francesco Veenstra
Rijksbouwmeester

Leeswijzer onderzoek “Gradaties van Toegankelijkheid”

Inleiding

Voor u ligt het onderzoeksdocument “Gradaties van Toegankelijkheid”, opgesteld door Fondere Architects in opdracht van Rijksvastgoedbedrijf, Atelier Rijksbouwmeester, Den Haag.

Dit document ondersteunt het lopende onderzoek van het Stadsatelier Den Haag en vormt een samenvatting van het proces, de bevindingen en de ontwikkelde bouwstenen rondom het thema: “Gradaties van Toegankelijkheid”.

De inhoud van dit document is gebaseerd op een combinatie van onderzoeksactiviteiten en workshops die tijdens het proces zijn uitgevoerd. Samen geven zij een beeld van mogelijke situaties en benaderingen op verschillende schaalniveaus, van mensen tot stedelijke context die als inspiratie kunnen dienen voor de (her)ontwikkeling van overheidsgebouwen.

Onderzoeksproces

Het onderzoeksproces besloeg meerdere fasen, waarvan twee workshops de kern vormden. Deze workshops werden geleid door Fondere Architects en brachten ontwerpers en experts van het Rijksvastgoedbedrijf (RVB) en het College van Rijksadviseurs (CRa) samen. Waarbij concrete concepten en bouwstenen werden gevisualiseerd, ondersteund door internationale referenties en casestudies van uiteenlopende openbare gebouwen. Deze werkwijze stimuleerde discussie en creëerde inzicht in de verschillende manieren waarop

toegankelijkheid kan worden vormgegeven, en leidde tot het formuleren van een reeks bouwstenen als basis voor verdere reflectie en ontwikkeling.

Bouwstenen

De ontwikkelde bouwstenen zijn het resultaat van een analyse van uiteenlopende openbare en overheidsgebouwen wereldwijd. Daarbij is gekeken naar de wijze waarop deze gebouwen omgaan met toegankelijkheid, zowel fysiek als sociaal en cultureel.

Tijdens dit onderzoek werd duidelijk dat interventiemethoden sterk variëren. Soms zijn ze verbonden aan de cultuur of identiteit van een organisatie, soms aan de functie of schaal van het gebouw.

Om die diversiteit inzichtelijk te maken, zijn verschillende bouwstenen geïdentificeerd. Elk van deze bouwstenen reageert op een ander schaalniveau en biedt zo mogelijke scenario's voor toekomstig ontwerp.

Ze nodigen uit tot reflectie op hoe het gebruik en de beleving van overheidsgebouwen het imago, de openheid en de relatie met de stad kunnen versterken.

Waarde en betekenis

In dit deel van het onderzoek is onderzocht voor wie deze bouwstenen waardevol kunnen zijn, en waarom.

De nadruk ligt op de mogelijke voordelen voor de organisaties die overheidsgebouwen beheren of gebruiken.

Wat kan er veranderen door de toepassing van deze bouwstenen?

Welke waarden zoals transparantie, betrokkenheid, identiteit of gastvrijheid kunnen hierdoor worden versterkt?

Door deze vragen te stellen, ontstaat inzicht in de strategische waarde van toegankelijkheid: niet alleen als functionele vereiste, maar als middel om de relatie tussen overheid en samenleving te verbeteren.

Conclusie

Het onderzoek “Gradaties van Toegankelijkheid” toont aan dat toegankelijkheid meer is dan enkel fysieke bereikbaarheid. Het gaat ook over mentale, sociale en culturele openheid, over hoe gebouwen **uitnodigen, verbinden en representeren**.

Ik heb met veel plezier aan deze opdracht gewerkt en hoop dat dit document als inspiratiebron kan dienen voor toekomstige projecten en beleidsontwikkelingen.

Fedele Canosa

Theoretische achtergrond

Mate van beveiliging rijksgebouwen (gradaties)

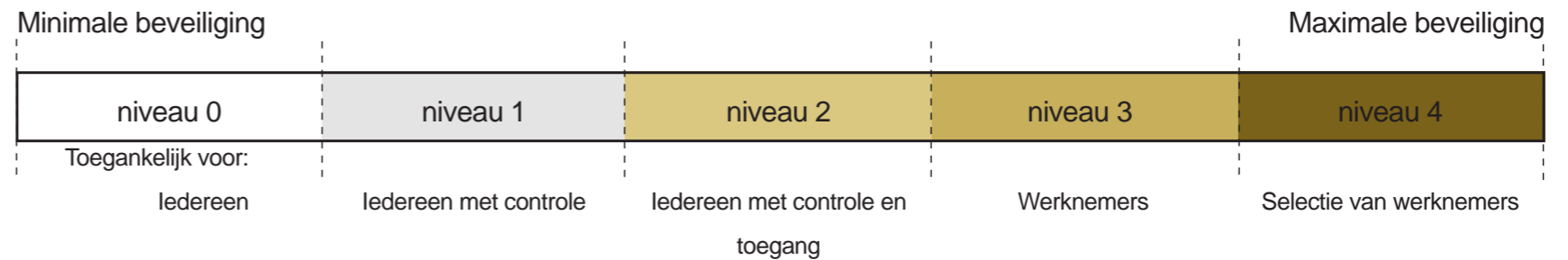
Theoretische achtergrond: Mate van beveiliging rijksgebouwen (gradaties)

Bij de beveiliging en daarmee samenhangende toegankelijkheid van rijksgebouwen worden verschillende eisen, kaders en criteria toegepast op basis van de te beveiligen belangen en het bijbehorende risicoprofiel. Deze eisen zorgen voor een gradatie in de mate van toegankelijkheid.

Standaard worden in de huidige situatie de eisen aan de beveiligingsmaatregelen onderverdeeld in bouwkundige, elektronische en organisatorische maatregelen (ook in deze volgorde). De kaders voor fysieke maatregelen in, aan en buiten een gebouw zijn ingegeven door de bouwkundige eisen en de invloed van de elektronische eisen. Als fysieke maatregelen niet mogelijk zijn worden organisatorische eisen toegepast.

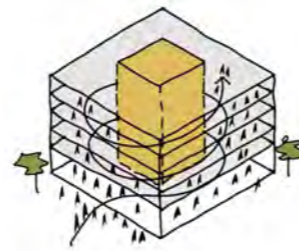
Vertrekpunt voor dit onderzoek is de huidige staat en aanpak van toegankelijkheid voor rijksgebouwen. De specifieke rijksaanpak bestaat uit een weloverwogen koppeling van dreigingsniveau 's (van minimaal tot kritiek) en beveiligingsstyperingen (van openbaar gebouw tot gebouw voor een extra beveiligde (internationale) organisatie).

Op basis hiervan zijn 4 (beveiligings)niveaus gedefinieerd die hun weerslag vinden in ontwerp, gebruik en handhaving.

De verdeling van beveiligingsniveaus in en om een gebouw varieert sterk. Grofweg kunnen de rijksgebouwen ingedeeld worden in 4 types.

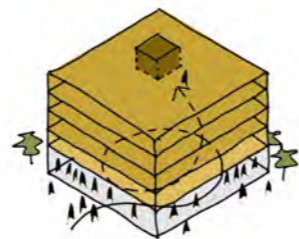
1. Openbaar gebouw

Een gebouw met een openbaar karakter, geïllustreerd door een volledig openbare plint (niv. 0), met beveiliging in de vorm van toezicht (niv. 1). In het gebouw zijn ruimten aanwezig die alleen kunnen worden betreden met geautoriseerde toegang. Deze toegang moet separaat worden verleend door de gebruiker (niv. 2).

Referentie: Bibliotheek

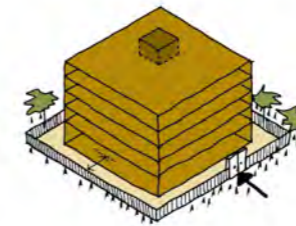
2. Gebouw met openbare delen

Een gebouw met openbare delen die zich vooral concentreren in de plint, maar ook op andere plekken in of op het gebouw voorkomen. De beveiliging in de plint toont zich met name in de vorm van toezicht (niveau 1). Verspreid in het gebouw zijn ruimten aanwezig die alleen kunnen worden betreden met geautoriseerde toegang (autorisatieverlening aan de rand van de openbare delen van het gebouw). Deze toegang moet separaat worden verleend door de gebruiker (niveau 2). De overige (niet openbare) delen van het gebouw bestaan uit ruimten voor medewerkers met geautoriseerde toegang (niveau 3). In het gebouw zijn ook ruimten aanwezig waar alleen een specifiek deel van de medewerkers is geautoriseerd om toegang te krijgen (niveau 4).

Referentie: Rijkskantoor

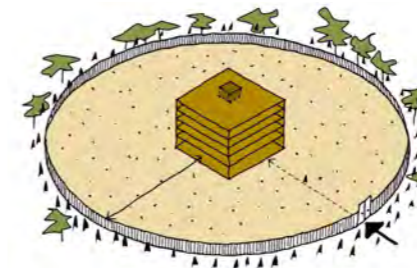
3. Gebouw met beperkte perimeter

Een niet openbaar gebouw waarbij ook de directe omgeving van het gebouw niet openbaar toegankelijk is en wordt afgescheiden door een perimeter ten opzichte van de openbare ruimte. De perimeter kan alleen worden betreden met geautoriseerde toegang (autorisatieverlening aan de rand van de perimeter). Deze toegang moet separaat worden verleend door de gebruiker (niveau 2). Het gebouw is alleen toegankelijk voor medewerkers met geautoriseerde toegang (niveau 3). In het gebouw zijn ook ruimten aanwezig waar alleen een specifiek deel van de medewerkers is geautoriseerd om toegang te krijgen (niveau 4).

Referentie: Internationale organisatie

4. Gebouw met perimeter

Een niet openbaar gebouw waarbij ook een ruim gebied rondom het gebouw niet openbaar toegankelijk is en wordt afgescheiden door een perimeter ten opzichte van de openbare ruimte. De perimeter kan alleen worden betreden met geautoriseerde toegang (autorisatieverlening aan de rand van de perimeter). Deze toegang moet separaat worden verleend door de gebruiker (niveau 2). Het gebouw is alleen toegankelijk voor medewerkers met geautoriseerde toegang (niveau 3). In het gebouw zijn ook ruimten aanwezig waar alleen een specifiek deel van de medewerkers is geautoriseerd om toegang te krijgen (niveau 4).

Referentie: (Internationale) organisatie met hoog risicoprofiel en te beschermen belang

Bouwstenen van toegankelijkheid

In deze studie wordt inspiratie ontleend aan internationale voorbeelden waarin vergelijkbare veiligheidsaspecten een rol spelen.

De ontwikkelde bouwstenen zijn het resultaat van een analyse van uiteenlopende openbare en overheidsgebouwen wereldwijd. Daarbij is gekeken naar de wijze waarop deze gebouwen omgaan met toegankelijkheid, zowel fysiek als sociaal en cultureel.

Tijdens dit onderzoek werd duidelijk dat interventiemethoden sterk variëren. Soms zijn ze verbonden aan de cultuur of identiteit van een organisatie, soms aan de functie of schaal van het gebouw.

Om die diversiteit inzichtelijk te maken, zijn verschillende bouwstenen geïdentificeerd. Elk van deze bouwstenen reageert op een ander schaalniveau en biedt zo mogelijke scenario's voor toekomstig ontwerp.

Ze nodigen uit tot reflectie op hoe het gebruik en de beleving van overheidsgebouwen het imago, de openheid en de relatie met de stad kunnen versterken.

Stelling:

Wanneer burgers worden gereduceerd tot objecten van controle in plaats van actieve deelnemers aan het maatschappelijk leven, neemt hun vermogen om de stad vorm te geven en te ervaren af.

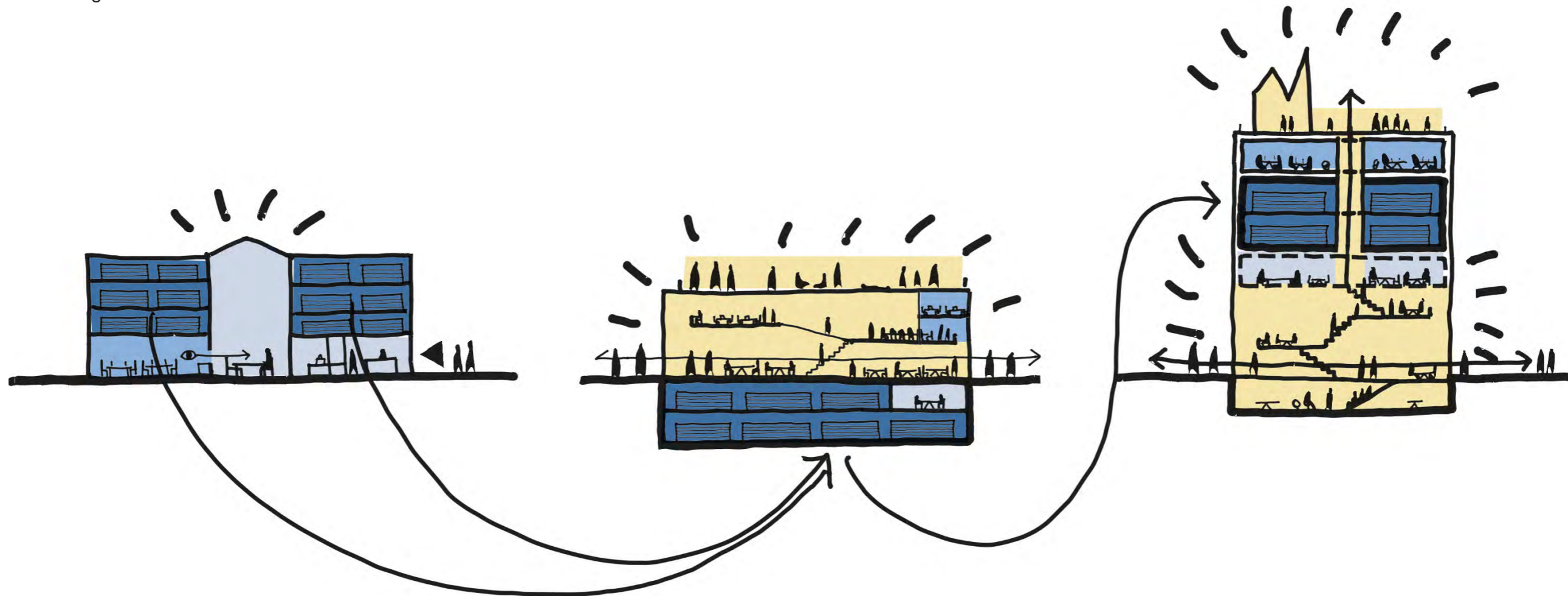
*Op de lange termijn leidt dit tot afstand tussen overheid en samenleving, waardoor de **wederkerigheid verzwakt** - juist dat principe dat nodig is voor veerkrachtige en democratische stedelijke ontwikkeling.*

Toegankelijkheid: van controle naar beleving

Van passief naar interactief

Deze pagina toont drie schetsen van bibliotheken die dezelfde functie vervullen, maar elk een andere toepassing en beleving van de ruimte laten zien.

Van afstandelijk en gesloten, naar open en uitnodigend, tot interactief en feestelijk.

Passief

Een bibliotheek waar strikte toegangsregels gelden vanwege de waarde van de collectie. Denk aan registratie bij de ingang, tassencontroles, verplichte kluisjes en een beperkte circulatie binnen het gebouw.

Voorbeeld: de Biblioteca Nazionale Marciana in Venetië.

Actief

De waardevolle collectie wordt grotendeels veilig opgeborgen in een afgesloten ruimte. De overige bibliotheekruimtes zijn vrij toegankelijk en kunnen gebruikt worden voor studie, ontmoeting en activiteiten.

Voorbeeld: de bibliotheek van de TU Delft.

Interactief

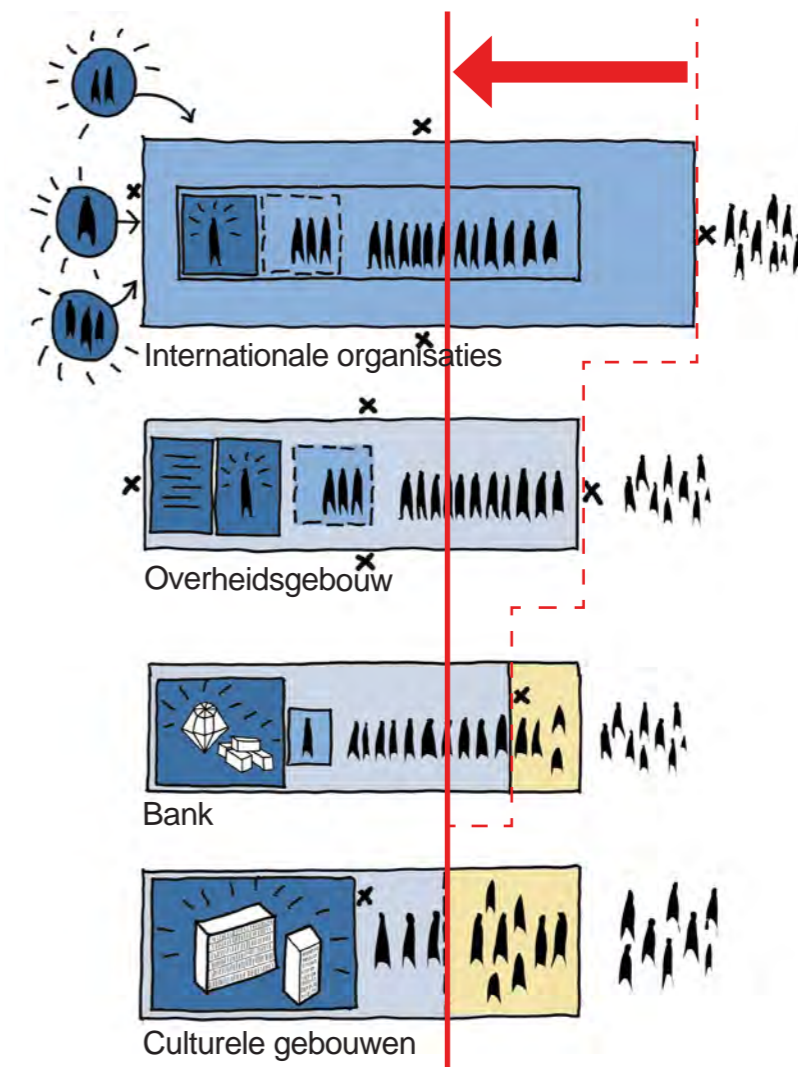
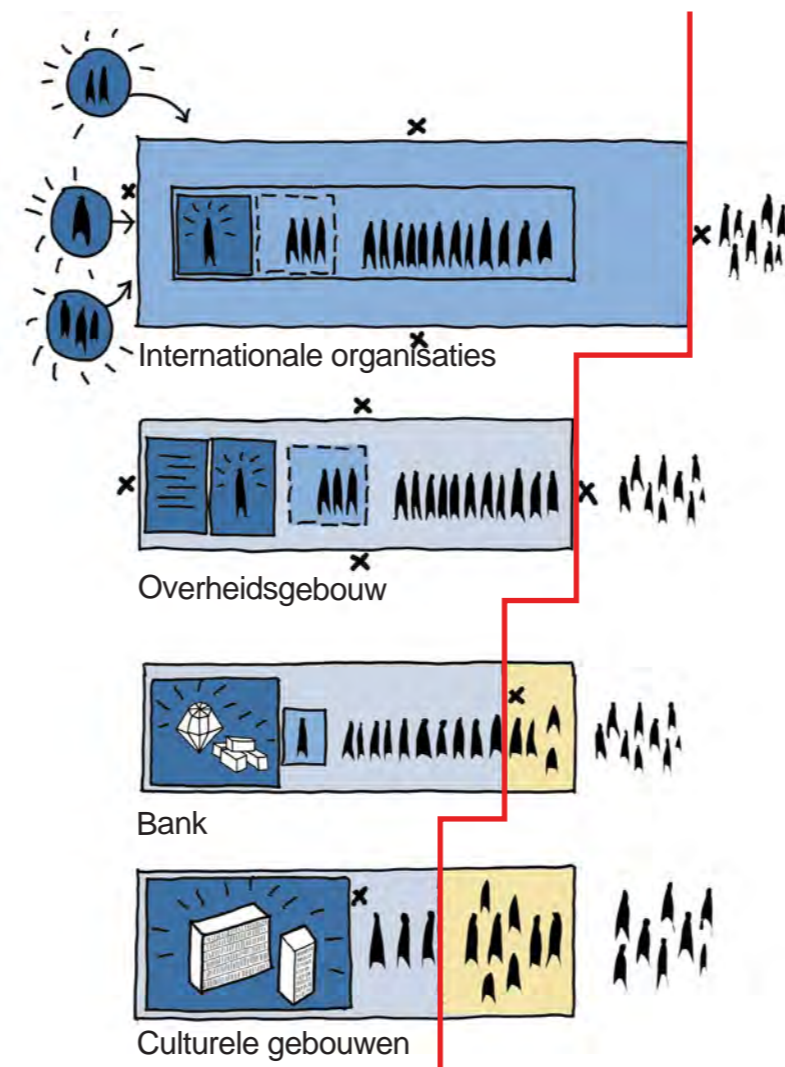
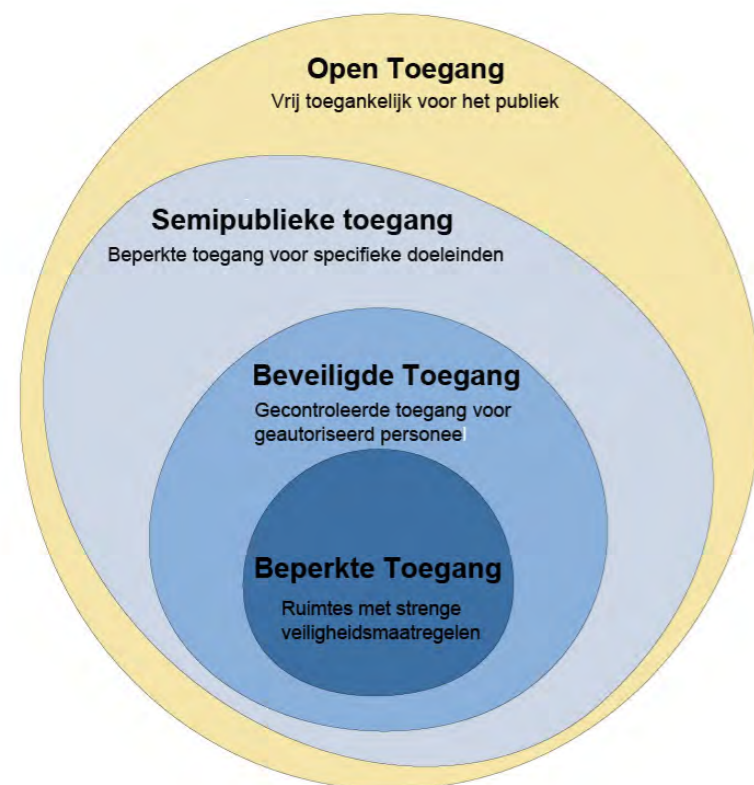
De collectie bevindt zich in een beveiligde ruimte die tegelijkertijd zichtbaar is voor bezoekers. Het publiek kan deze ruimte fysiek passeren en ervaren, zonder haar daadwerkelijk te betreden. Zo ontstaat een sterke wisselwerking tussen de beschermde collectie en de publieke bibliotheekruimte. Het voelt alsof de bibliotheek samen met de collectie gevierd wordt: een gedeelde trots die de bezoekers actief betreft.

Voorbeeld: de Birmingham Public Library in Engeland.

Toegankelijkheid: gradaties per typologie / functie

Toegankelijkheidslijn

In welke mate kunnen toegankelijkheidsnormen de organisatie, dienstverlening en beleving van een publieke instelling sturen?

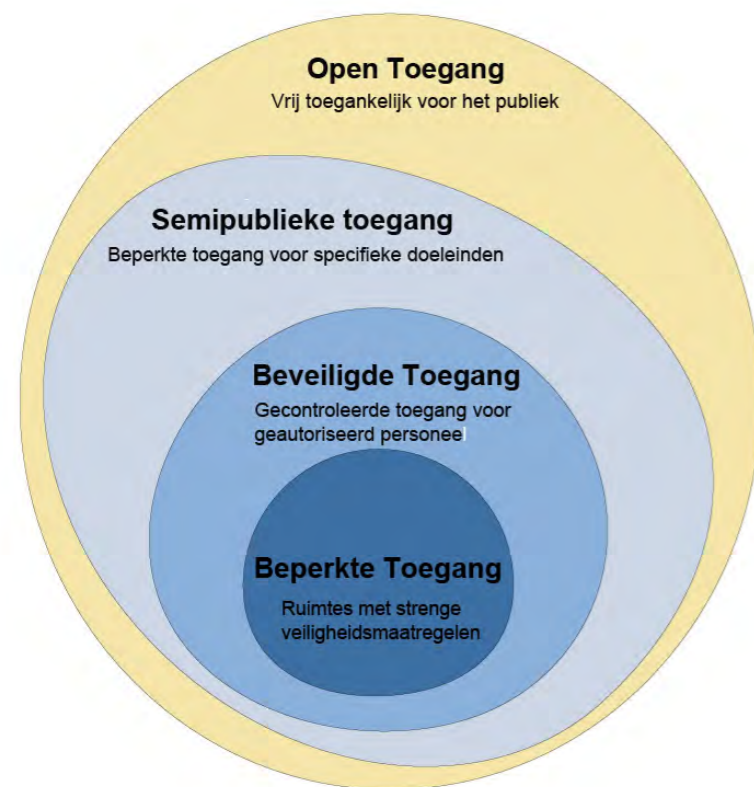
Toegankelijkheidsgradatie

Hoe ver kan de toegankelijkheidslijn per bouwtype worden verplaatst?

Toegankelijkheid: gradaties per typologie / functie

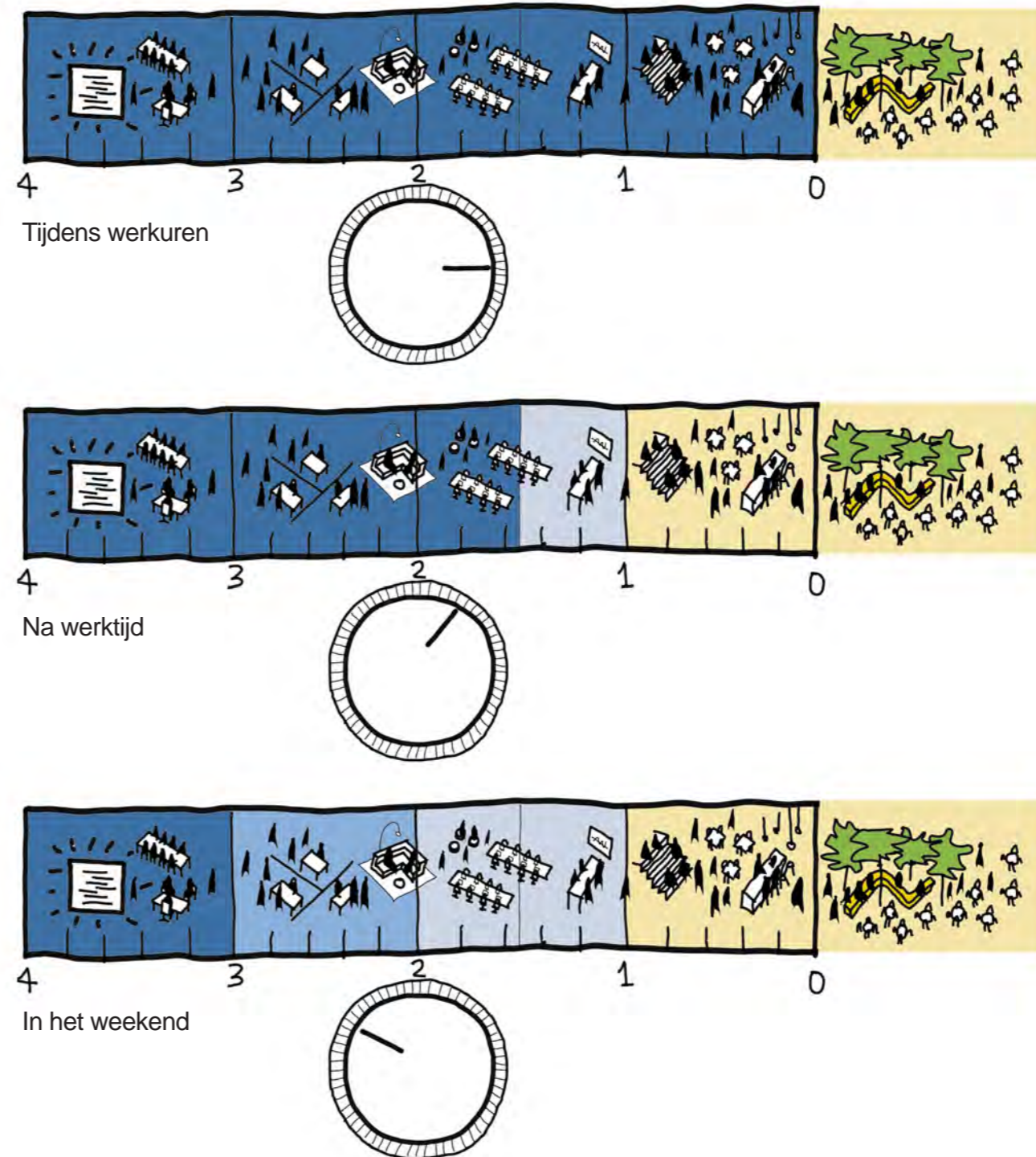
Flexibiliteit van gradatie

Wat gebeurt er als een deel van het gebouw alleen op bepaalde tijden toegankelijk is voor publiek?

Toegankelijkheidsgradatie

What if...

Toegankelijkheid: gradaties per typologie / functie

Flexibiliteit van gradatie

“Stel je voor dat overheidsinstellingen op bepaalde momenten in het jaar, de maand of zelfs de week hun deuren zouden openen voor burgers. Dat mensen niet alleen binnen mogen kijken, maar ook besloten ruimtes kunnen betreden of zelfs plaatsnemen in de presidentiële stoel. Zo ontstaat er een directe verbinding tussen het publiek en de instituties van het land: het ongrijpbare wordt tastbaar en voelt ineens als iets van iedereen.”

Duizenden nemen kijkje in World Forum na NAVO-top: ‘Leuker dan A10-festival ‘

Bron: NOS

Toegankelijkheid: wat moeten we beschermen?

Twee zeer verschillende categorieën

Er zijn gebouwen met een helder omschreven en strikt afgebakende functie, gebouwen die bescherming vereisen. Denk aan banken, archieven, gevangenissen of luchthavens.

Hun rol is eenduidig, hun beveiliging vanzelfsprekend.

Daartegenover staan overheidsgebouwen waarvan het veiligheidsniveau afhankelijk is van de omstandigheden: politieke spanningen, maatschappelijke onrust of de aanwezigheid van belangrijke personen.

Deze gebouwen bewegen mee met de actualiteit; soms open en uitnodigend, soms gesloten en zwaar beveiligd.

De vraag is: hoe bereiden we dit soort gebouwen voor op de toekomst?

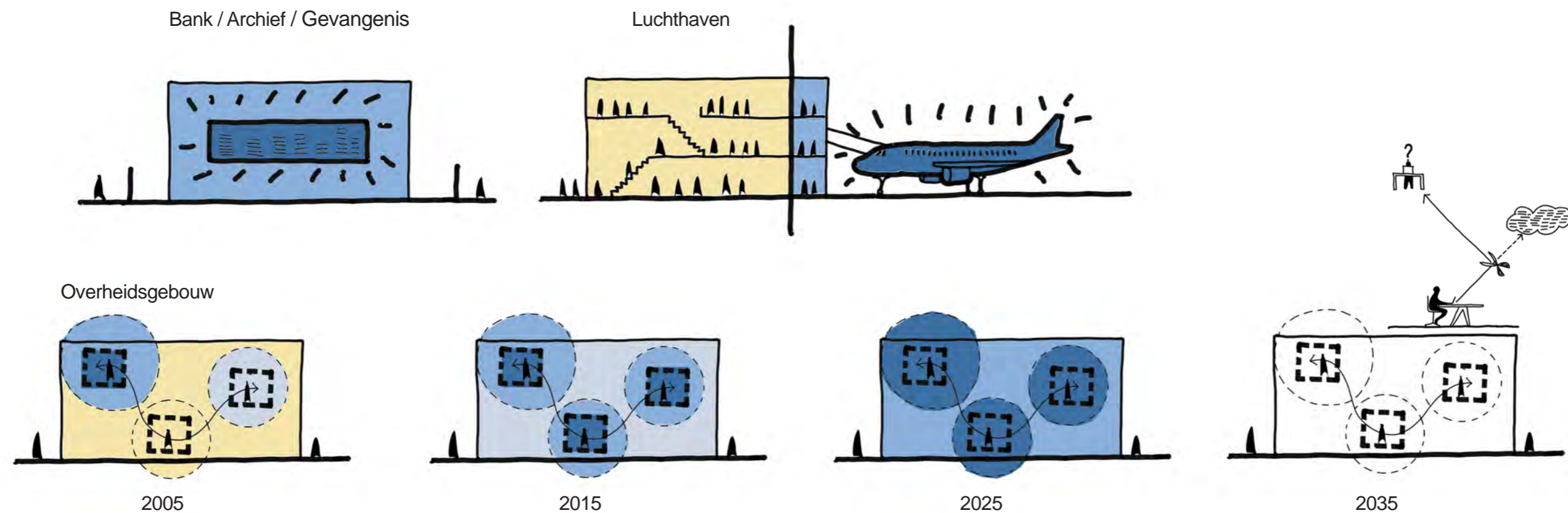
In de afgelopen jaren hebben nieuwe vormen van dreiging zich aangediend: digitale aanvallen, datalekken en campagnes via sociale media die het publieke vertrouwen kunnen ondermijnen.

Is het, in dit veranderende landschap, nog zinvol om zulke gebouwen hermetisch af te sluiten?

Door publieke toegang te beperken, isoleren ze zich van de samenleving die ze juist vertegenwoordigen.

Of moeten we een andere richting inslaan, gebouwen ontwerpen die hybride en flexibel zijn, die kunnen schakelen tussen bescherming en openheid?

Gebouwen die niet alleen veilig zijn, maar ook uitnodigend: plekken waar burgers zich welkom voelen, zelfs in het hart van de overheid.

Is het, in dit veranderende landschap, nog zinvol om overheidsgebouwen hermetisch af te sluiten?

Het beschermings - verbodseffect maakt een gebied aantrekkelijker

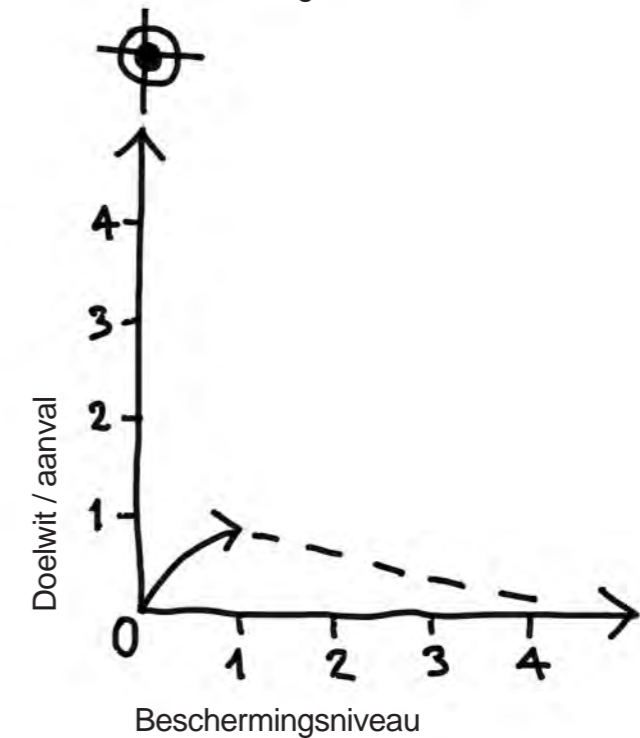
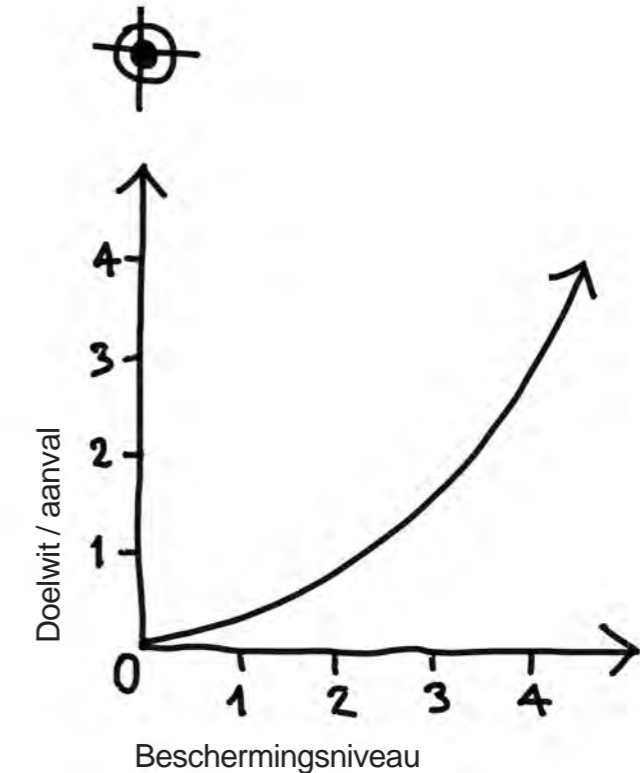
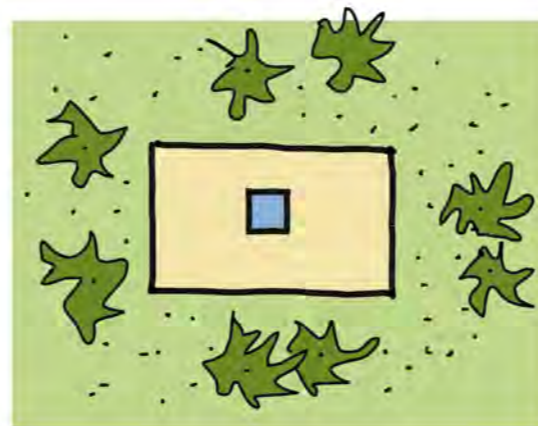
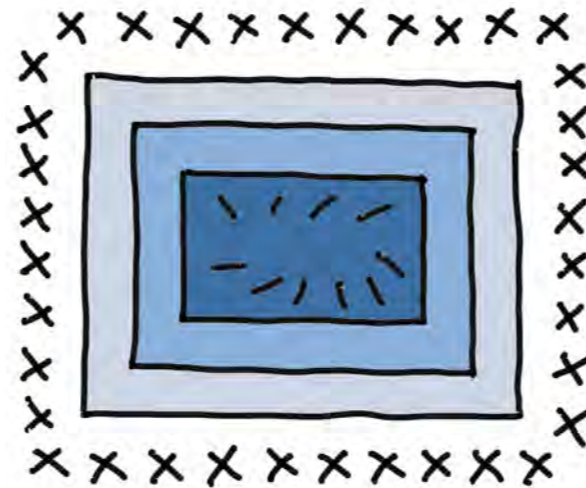
Van exclusief naar participatie

Overheidsgebouwen communiceren niet alleen functie, maar ook macht en symboliek via hun fysieke verschijningsvorm. Strenge, gesloten gebouwen voorzien van hekwerken, tralies, camera's en bewaking stralen macht en exclusiviteit uit. Psychologisch kan dit juist een aantrekkingskracht creëren voor protest of ongewenste acties: mensen voelen zich nieuwsgierig of uitgedaagd en richten hun onvrede op het gebouw als duidelijk symbool. Dit fenomeen staat bekend als het "forbidden fruit"-effect: hoe strenger iets afgesloten of verboden is, hoe groter de symbolische waarde en de belangstelling ervoor.

Aan de andere kant hebben open, uitnodigende overheidsgebouwen, zoals stadhuisfoyers, publieke zalen of open pleinen, een ander effect. Ze verlagen de symbolische barrière tussen overheid en burgers, waardoor protesten vaak minder dramatisch verlopen. Open gebouwen bieden gecontroleerde ruimte voor dialoog en participatie, waardoor de spanning afneemt en het gebouw minder aantrekkelijk wordt als doelwit voor acties.

In "Defensible Space" (Oscar Newman, 1972) wordt beschreven hoe fysieke toegang, zichtlijnen en openheid van een gebouw het gedrag van mensen beïnvloeden. Minder gesloten en meer transparante ruimtes bevorderen toezicht en participatie, en verminderen illegale of ongewenste acties.

Openheid kan preventief werken door het gebouw een **symbool van participatie** te maken in plaats van een symbool van exclusieve macht.

“Het beschermen van fundamentele rechten en het waarborgen van een effectieve nationale veiligheid zijn niet onverenigbaar; bijvoorbeeld bewakingssystemen die de mensenrechten respecteren, werken beter.”

Michael O’Flaherty, Director of the EU Agency for Fundamental Rights (2015-2023)

Hoofddoelen toegankelijkheid

Van exclusief naar participatie

Door een deel van een overheidsgebouw open te stellen voor het publiek, wordt het gebouw een levend onderdeel van de stad. Nieuwe groepen krijgen de kans om de ruimte te betreden, te gebruiken en zich ermee te verbinden. Het gebouw verwelkomt burgers en fungeert, met zijn openbare ruimtes, als een uitnodigende vitrine van en voor de samenleving.

Ook voor de mensen die er werken, biedt openstelling nieuwe kansen. De afstand tussen overheid en burger verkleint, wat leidt tot meer begrip, vertrouwen en inspiratie. Medewerkers ervaren direct waarvoor zij werken: een gemeenschap die letterlijk binnenstapt. Het gebouw wordt zo niet alleen een plek van beleid en bestuur, maar ook een plek van ontmoeting, uitwisseling en gezamenlijke verbeelding van de publieke ruimte.

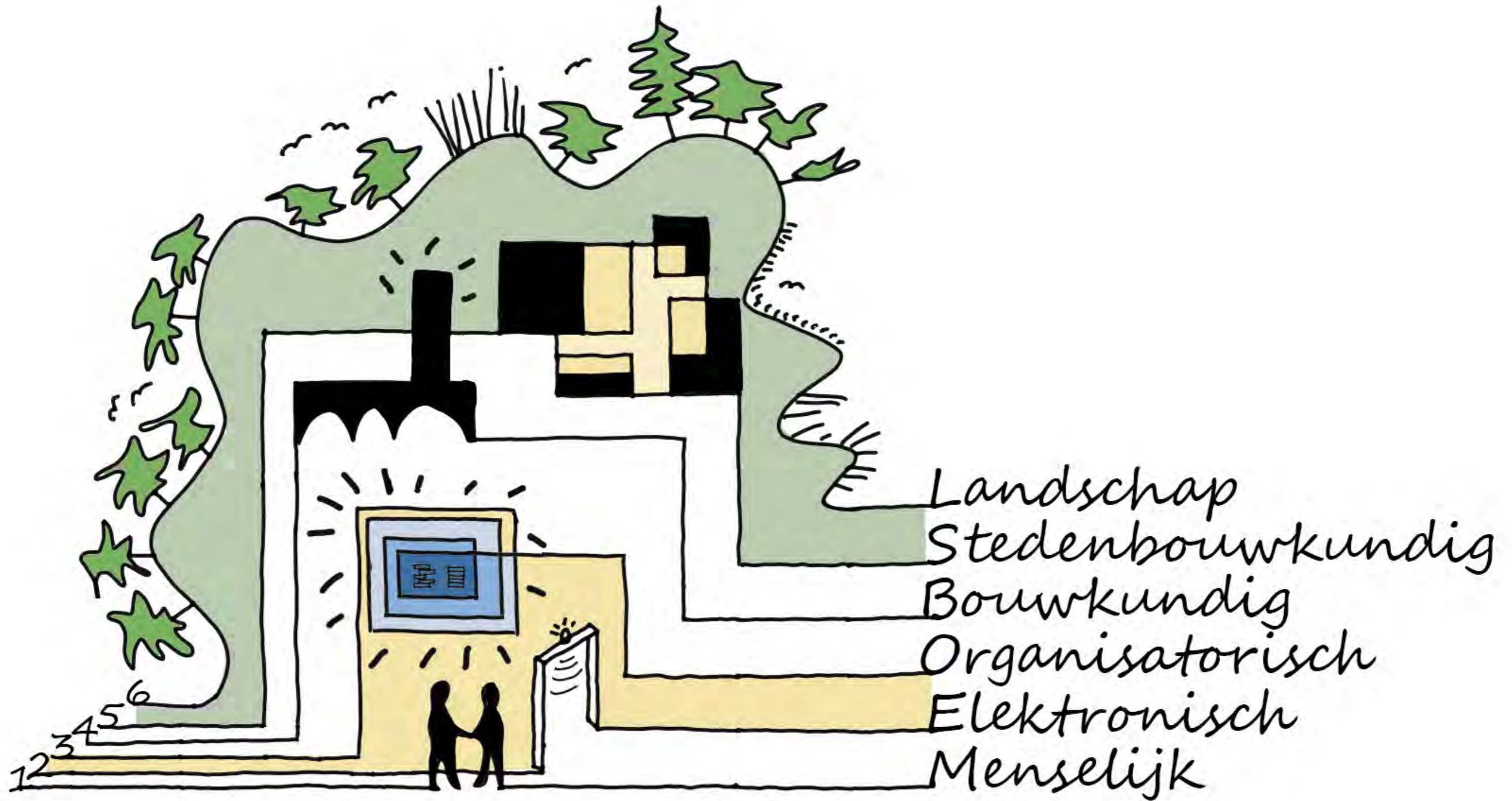
Het gebouw verwelkomt burgers en fungeert, met zijn openbare ruimtes, als een uitnodigende vitrine van en voor de samenleving.

What if...

Veiligheid niet wordt gezien als een belemmering, maar als een ondersteunende laag die in architectuur en landschap is verweven om het openbare leven te versterken?

Bouwstenen in gradatie van toegankelijkheid

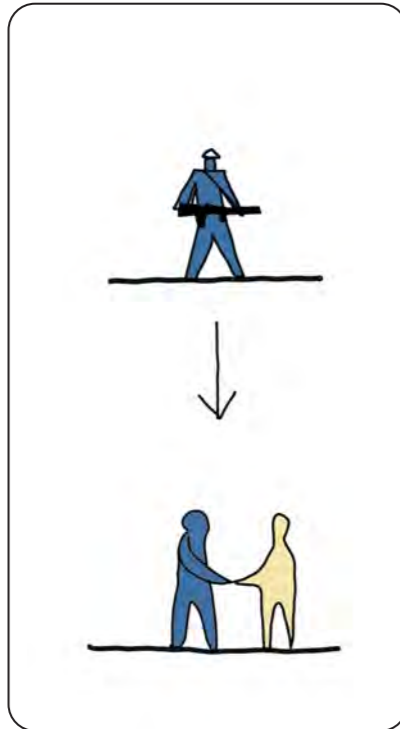
Van mens tot landschap

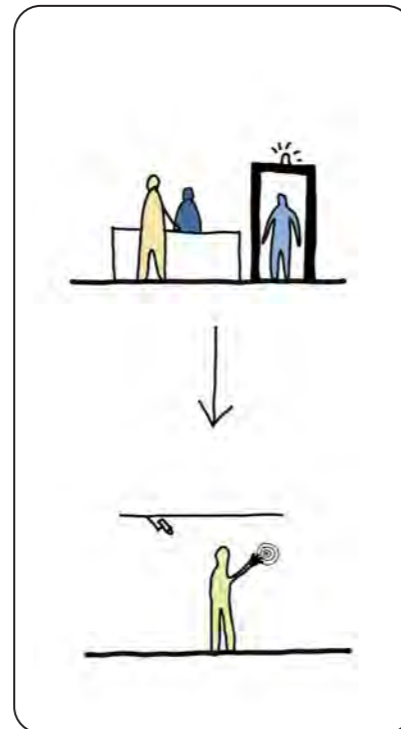
Bouwstenen in gradatie van toegankelijkheid

Van mens tot landschap

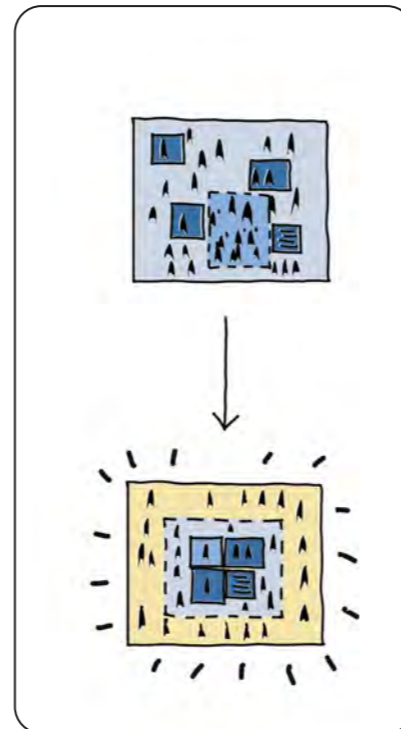
1. Menselijk

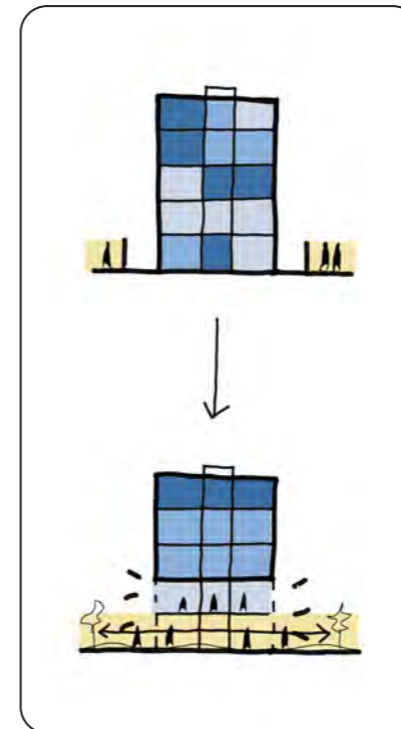
2. Elektronisch

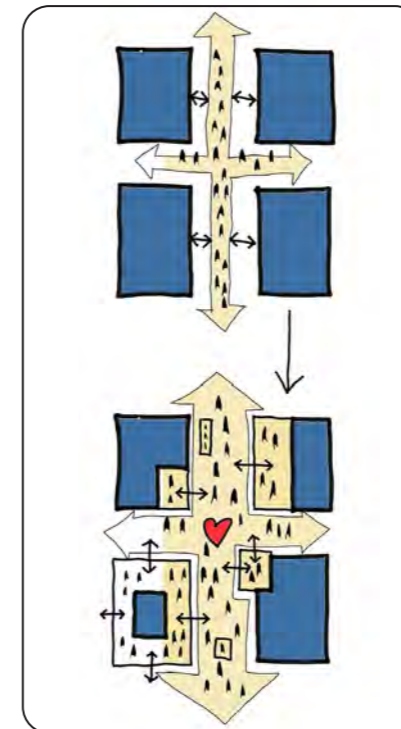
3. Organisatorisch

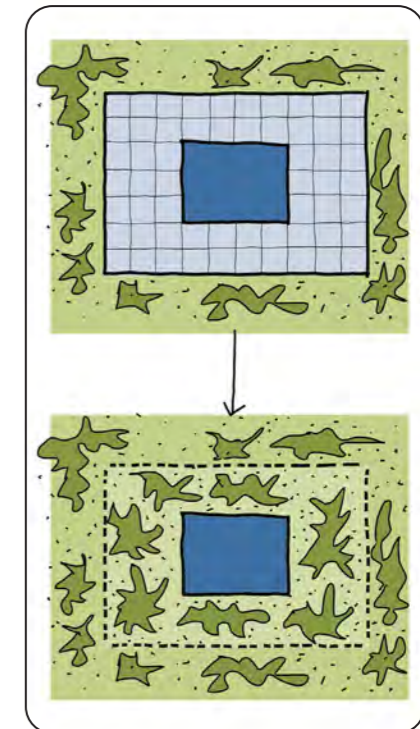
4. Bouwkundig

5. Stedenbouwkundig

6. Landschap

Van beveiligingsmedewerker tot host.

Wat als bezoekers bij de ingang niet worden gecontroleerd, maar verwelkomd? Een vriendelijke ontvangst vermindert spanning en wekt vertrouwen.
De eerste ontmoeting bepaalt immers de toon van de hele ervaring.

Van fysieke aanwezigheid naar technologische integratie

Nieuwe technologie maakt beveiliging minder opvallend en beter geïntegreerd. Dat verandert hoe mensen de ruimte beleven.
Duidelijke uitleg voorkomt verwarring en versterkt het gevoel van veiligheid.

Van gecentraliseerde naar decentrale screening.

Door te bepalen welke zones echt bescherming nodig hebben, kan controle worden verspreid.
Zo ontstaat een hybride gebouw dat zowel veilig als toegankelijk is.

Een symbolische ruimte voor de stad

Het gebouw kan zo ontworpen worden dat het de waarde van de inhoud benadrukt. Daarmee draagt het niet alleen bij aan de uitstraling van de stad, maar wekt het ook trots bij de inwoners.
Zo ontstaat niet alleen een werkplek, maar ook een publieke vitrine van de overheid.

Van muren naar publieke ruimtes.

Openheid kan klein beginnen, met een publiek toilet of balie of groter worden, als ontmoetingsruimte met een stedelijke bestemming. Slim ontwerp houdt het gebouw functioneel én uitnodigend.
Deze gastvrije overgang versterkt de levendigheid van de buurt en biedt ruimte voor uitwisseling, ontmoeting en inspiratie.

Veiligheid als kans voor natuur.

Beveiligde buitenzones kunnen worden ingericht als groene buffers.
Zo ontstaat niet alleen een veilige, maar ook een aantrekkelijke en ecologisch waardevolle omgeving, een positief beeld van het gebouw én de buurt.

1. Menselijk

**Van beveiligingsmedewerker
tot host.**

MoMA (USA)

Heroverweging van de rol van (menselijke) beveiliging

Reduced Tension, increased Trust

Bij het MoMA in New York markeerde het nieuwe uniform van de beveiligers een duidelijke culturele omslag: van een dwingende naar een toegankelijke uitstraling.

De beveiligers bewaken niet alleen de veiligheid, maar gaan ook in gesprek met bezoekers, geven uitleg over kunstwerken en dragen bij aan de ervaring van het museum.

Door dit directe contact kunnen zij beter inschatten wat de intenties van bezoekers zijn, terwijl hun aanwezigheid niet als bedreigend wordt ervaren.

Belangrijk is ook dat de beveiliging niet langer geïsoleerd is van het publiek, maar er zichtbaar deel van uitmaakt – als onderdeel van de open en gastvrije omgeving.

“Bezoekerservaring en veiligheid zijn met elkaar verweven ‘welkom’ en ‘beveiliging’ staan niet langer tegenover elkaar.”

Bron: MoMA, INSIDE/OUT

De balie

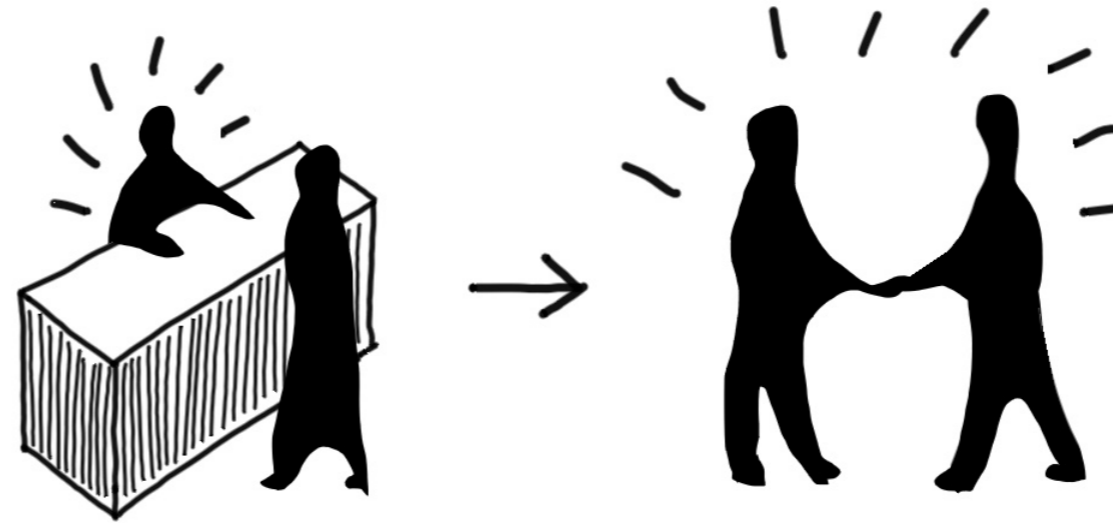
Van een balie naar een gastvrije medewerker

Steeds meer bibliotheken kiezen ervoor om de traditionele balie af te schaffen. Medewerkers bewegen zich tussen de bezoekers en zijn herkenbaar aan een uniform, badge of ander symbool.

Deze open manier van werken, letterlijk naast het publiek staan, zorgt ervoor dat bezoekers zich meer op hun gemak voelen. De afstand tussen medewerker en bezoeker verdwijnt, en daarmee ook de formele drempel die een vaste balie vaak met zich meebrengt. Er ontstaat een natuurlijker contact en een gevoel van vertrouwen.

In plaats van een balie als fysieke en symbolische barrière, is er nu een gastvrije medewerker die mensen welkom heet en helpt bij het vinden van wat ze zoeken.

Een inspirerend voorbeeld is de LocHal in Tilburg, waar deze benadering zichtbaar en succesvol is toegepast.

Bron: LocHal, Tilburg

2. Elektronisch

**Van fysieke aanwezigheid
(zichtbaar) naar technologische
integratie (discreet)**

Opkomende systemen

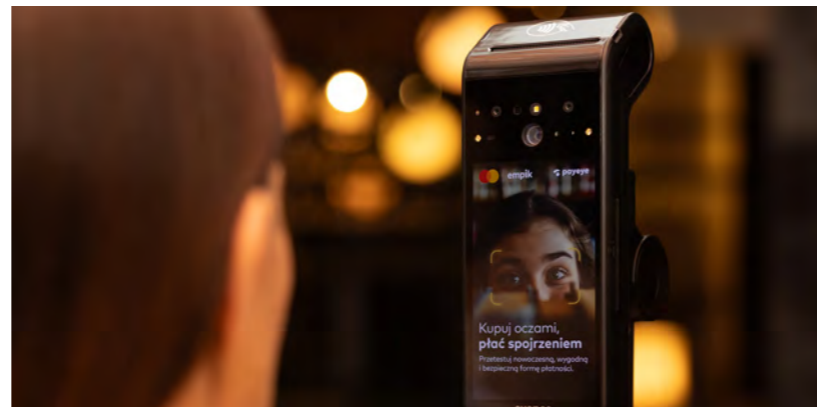
Van fysieke aanwezigheid (zichtbaar) naar technologische integratie (discreet)

Nieuwe technologie maakt beveiliging minder opvallend en beter geïntegreerd.
Dat verandert hoe mensen de ruimte beleven.

Een voorbeeld is het nieuwe systeem dat Amazon One (USA) heeft geïmplementeerd.

De kern van deze technologie wordt gevormd door een netwerk van overheadcamera's en sensoren die de bewegingen en interacties van klanten met producten monitoren.

Wanneer een klant een artikel ophaalt, wordt het automatisch toegevoegd aan zijn of haar virtuele winkelwagen; als hij of zij het retourneert, wordt het verwijderd. De betaling wordt automatisch verwerkt via gekoppelde accounts, zoals Amazon-accounts of creditcards, wanneer de klant de winkel verlaat. Dit systeem elimineert de noodzaak van fysieke kassa's, waardoor wachttijden worden verkort en de winkelervaring wordt verbeterd.

Technologie en vertrouwen

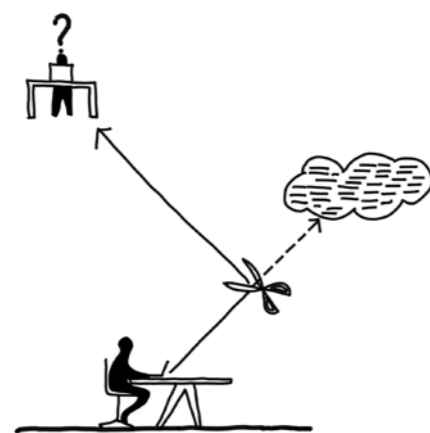
Digitaal-First Veiligheid

De introductie van nieuwe technologieën maakt de dienstverlening in veel gevallen makkelijker en efficiënter. Tegelijkertijd wordt het lastiger te overzien welke informatie wordt vastgelegd, gedeeld of bewaard. Dat gebrek aan transparantie zorgt vaak voor onzekerheid, bij zowel medewerkers als bezoekers. Wat bedoeld is om te helpen, kan zo juist nieuwe problemen veroorzaken.

Daarom is het belangrijk om gebruikers van nieuwe technologieën duidelijk en zichtbaar te informeren. Mensen moeten weten wat er met hun gegevens gebeurt, zodat ze bewuste keuzes kunnen maken en vertrouwen behouden in de organisatie.

Een ander risico is het lekken van informatie naar criminele netwerken.

Als bedreigingen voornamelijk digitaal worden, hoe zou de fysieke vorm van overheidsgebouwen dan moeten veranderen?

3. Organisatorisch

**Van gecentraliseerde naar
decentrale screening**

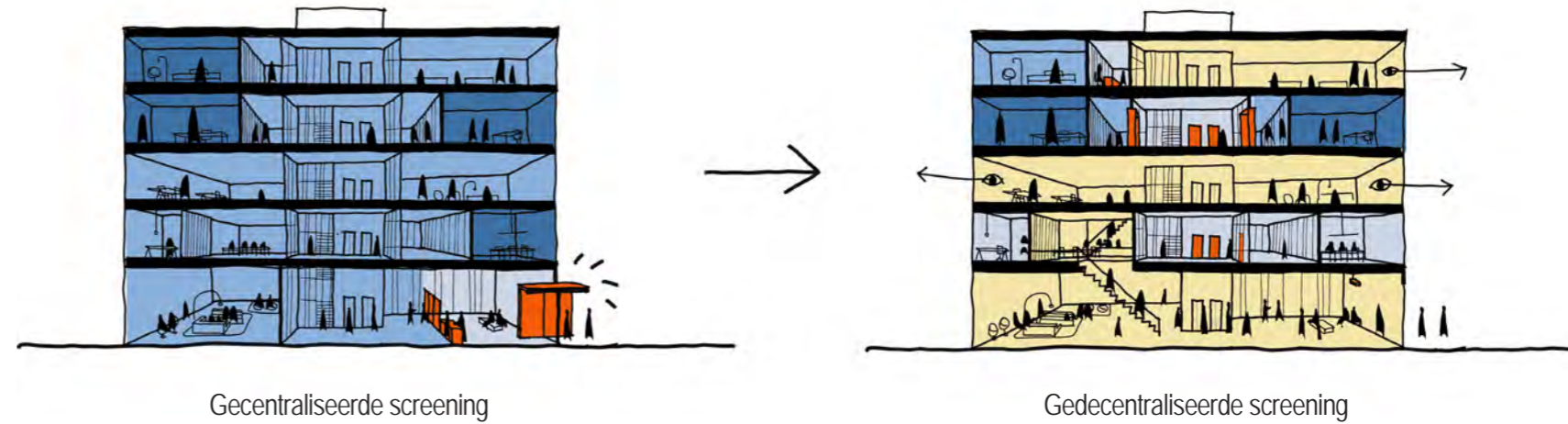

Geleidelijke (gedifferentieerde) toegankelijkheid stelt mensen in staat zich te verplaatsen, samen te komen en deel te nemen aan het stedelijk leven, terwijl de noodzakelijke bescherming wordt gerespecteerd.

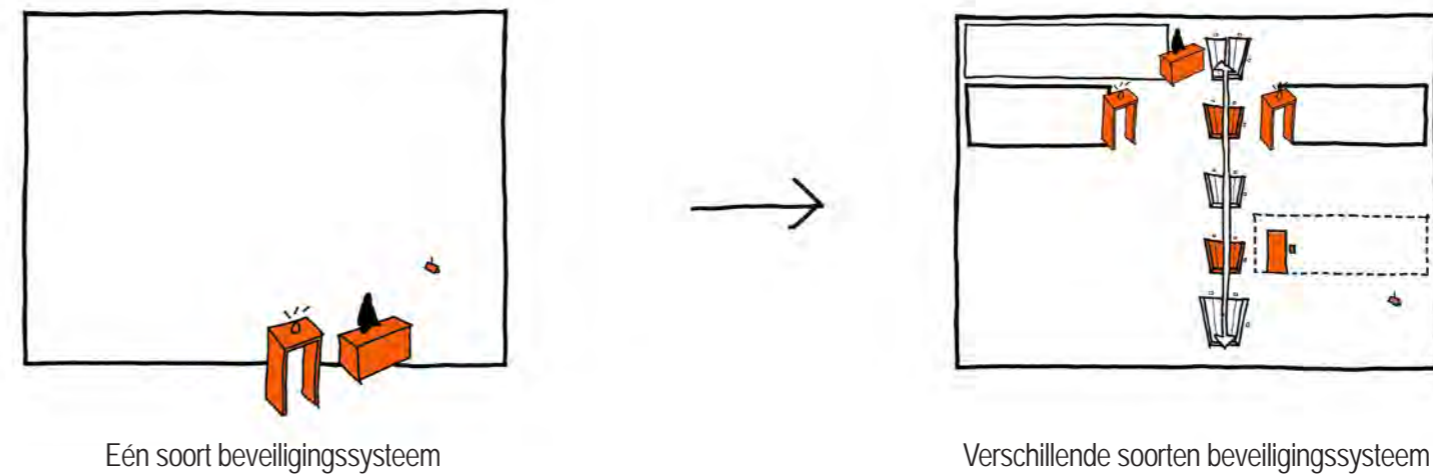
Van gecentraliseerde naar decentrale screening

Hybride gebouw

Door te bepalen welke zones echt bescherming nodig hebben, kan controle worden verspreid. Zo ontstaat een hybride gebouw dat zowel veilig als toegankelijk is.

Maatwerkbeveiliging bepaalt de gradaties van toegang en openheid binnen het gebouw.

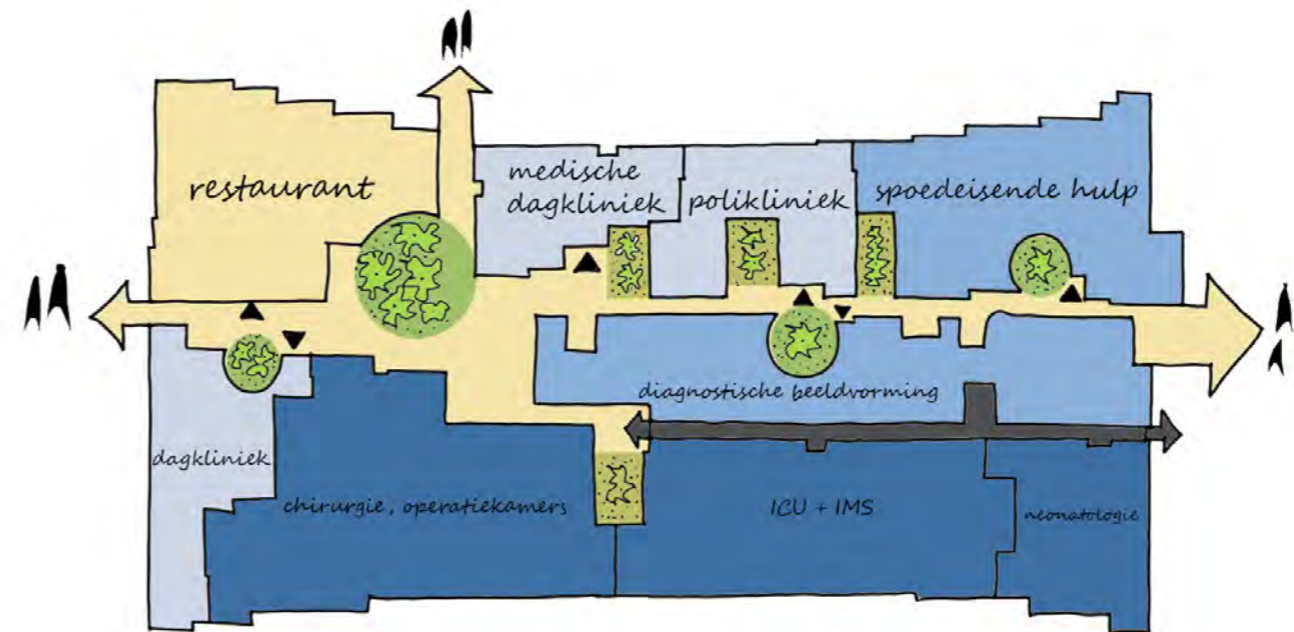
Van gecentraliseerde naar decentrale screening

Hybride gebouw

Universiteit - Kinderziekenhuis, Zürich, Zwitserland

Het plattegrondconcept is geïnspireerd op het historische centrum van Zürich, waar elke wijk een eigen sfeer en mate van toegankelijkheid heeft.

Op vergelijkbare wijze is ook de nieuwe universiteit en het kinderziekenhuis in Zürich ontworpen: met verschillende zones, elk met hun eigen karakter, indeling en toegankelijkheid, geordend langs een centrale publieke as.

Plattegrond met verschillende afdelingen

De hoofdcorridor is een interne openbare straat

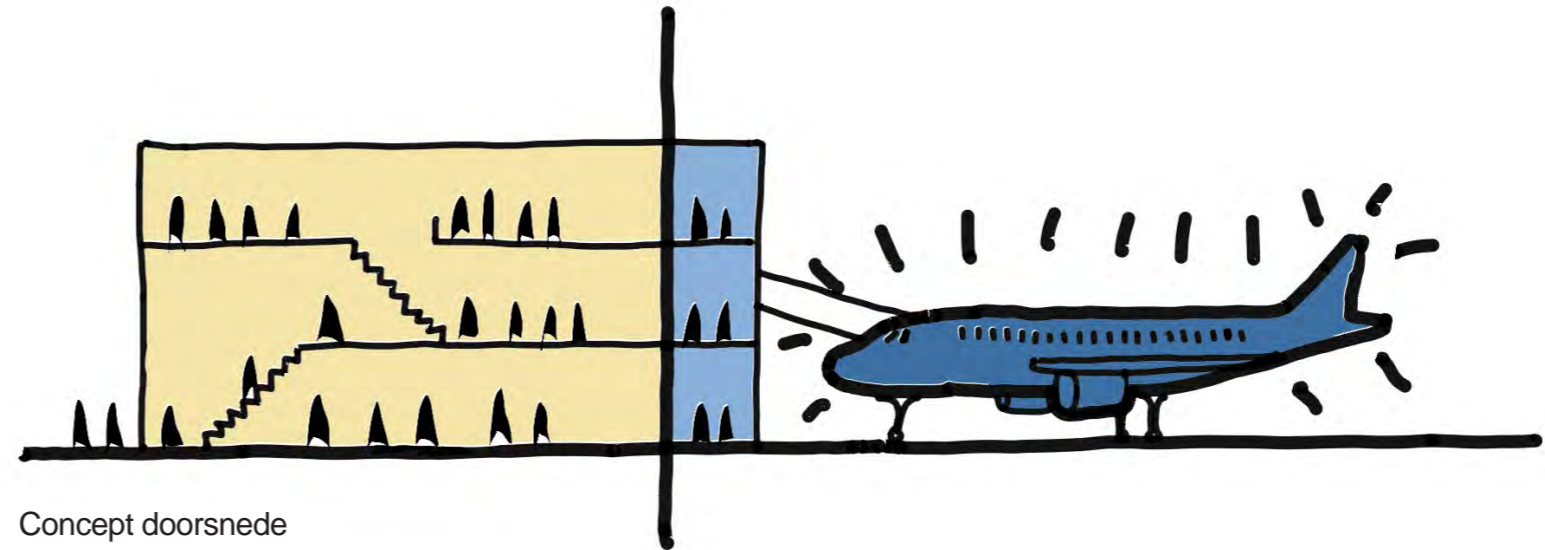
Bron: H&dM

Van gecentraliseerde naar decentrale screening

Hybride gebouw

Changi Airport (Singapore)

De beveiliging is gezoneerd: screening vindt plaats bij de vertrekpoorten, waardoor de hoofdterminal (met tuinen, winkels en openbare kunst) open en gastvrij kan blijven.

Concept doorsnede

Screening vindt pas plaats bij de gate

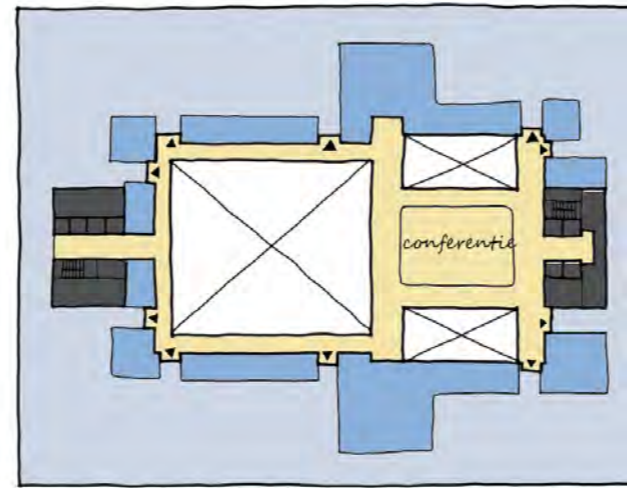
Bron: Changi Airport

Van gecentraliseerde naar decentrale screening

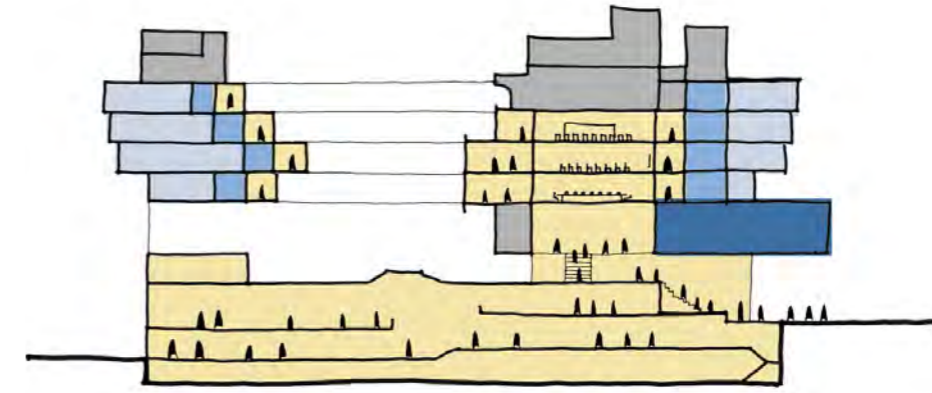
Hybride gebouw

Stadhuis Boston (USA)

Door de beschermde functies langs de randen van het gebouw te plaatsen, blijft het midden zone vrij. Rondom de patio ontstaat zo een lichte, open ruimte voor ontmoeting en uitwisseling met plek voor conferenties en informele samenkomsten.

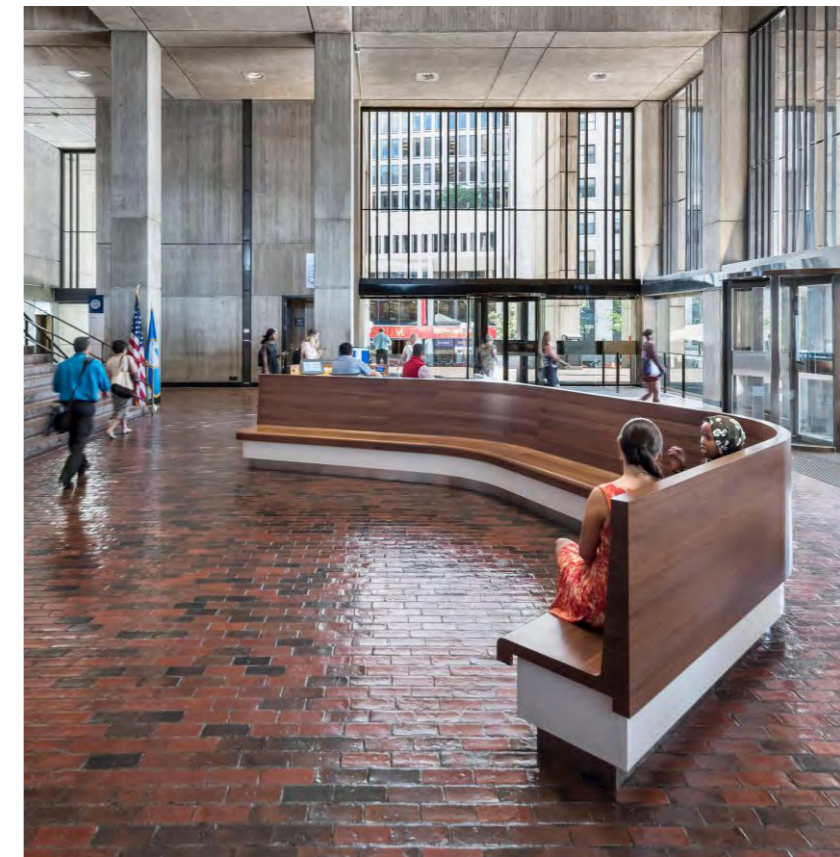
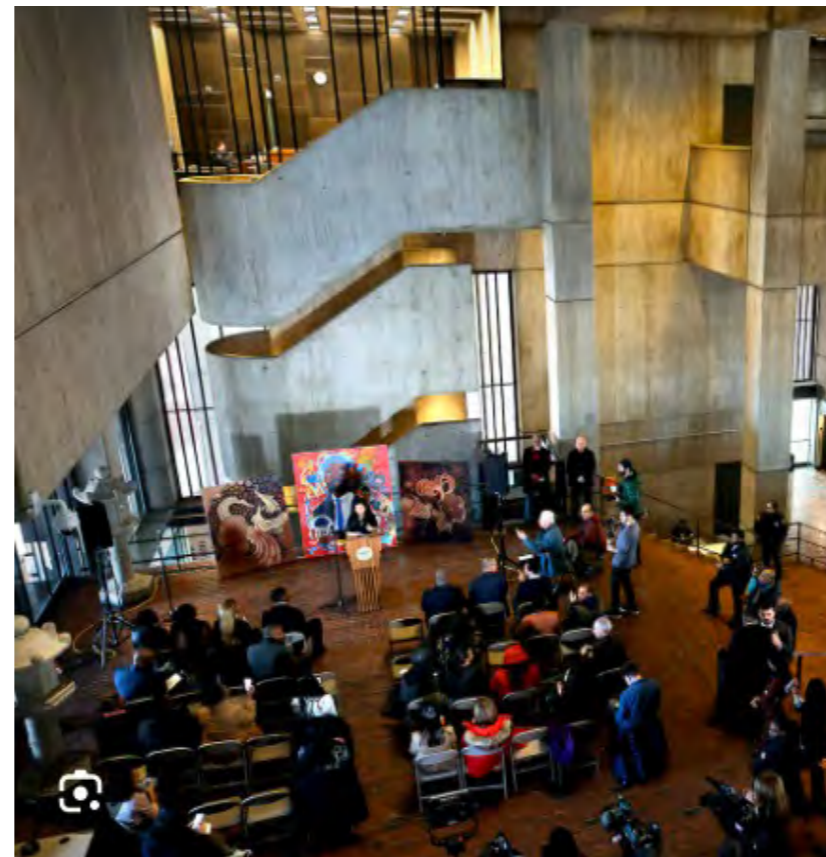

plattegrond kantoorverdieping

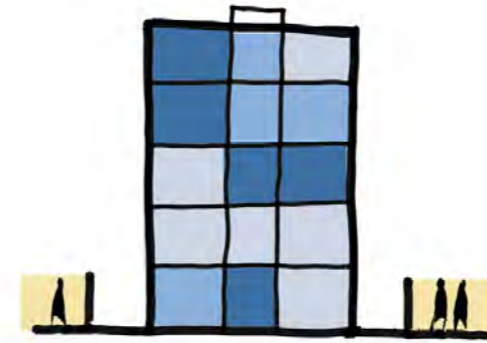
Dwarsdoorsnede

Creëer synergieën en deel kennis

Bron: Stadhuis Boston (US)

4. Bouwkundig

Een symbolische ruimte voor de stad

Interactie tussen de stad en haar waardevolle inhoud en betekenis

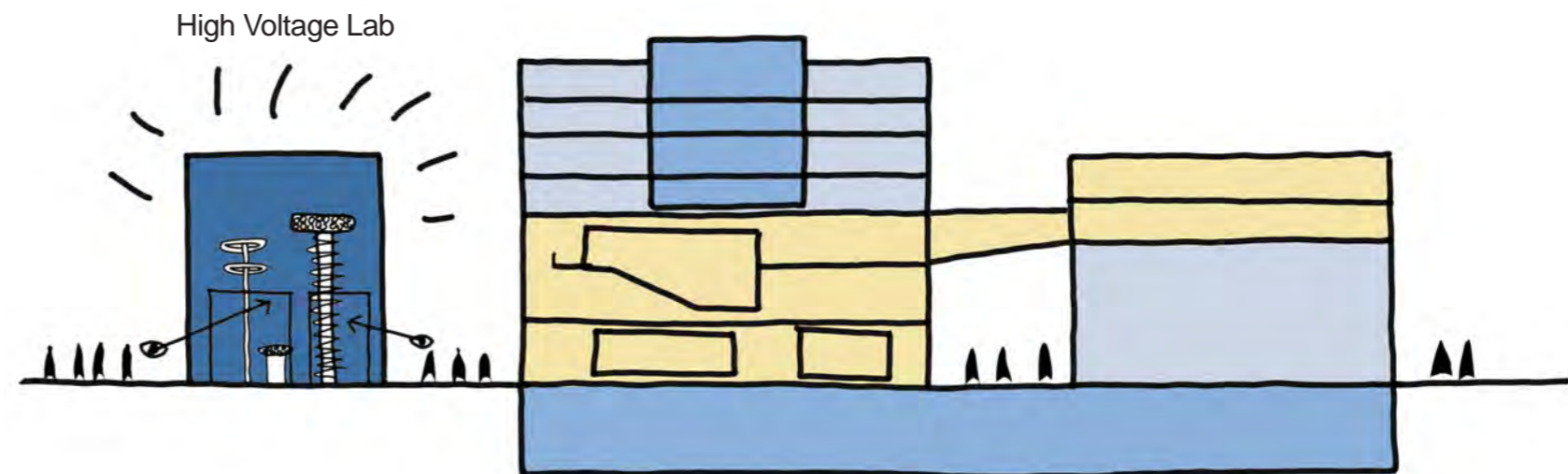
Een symbolische ruimte voor de stad

Het High Voltage Lab is het grootste onderzoeks- en testcentrum voor elektrische infrastructuur binnen de Britse academische wereld. Het bevindt zich op de campus van de Universiteit van Manchester en maakt deel uit van de Manchester Engineering Campus Development (MECD).

Tijdens de ontwerpfase werd besloten het laboratorium strategisch te verplaatsen naar een goed zichtbare locatie langs de weg. Grote ramen bieden nu uitzicht op de indrukwekkende onderzoeksofstelling, zichtbaar wanneer er geen experimenten plaatsvinden.

Aanvankelijk was het laboratorium juist volledig afgeschermd, vanwege de aard van de experimenten en de streng gecontroleerde toegang, die alleen experts werd verleend. De nieuwe openheid heeft echter een bijzondere wending gegeven aan zowel het universiteitscomplex als de stad zelf.

Studenten en bewoners wijzen het laboratorium graag aan bezoekers als een symbool van innovatie en vooruitgang.

Dwarsdoorsnede van het universiteitscomplex (MECD)

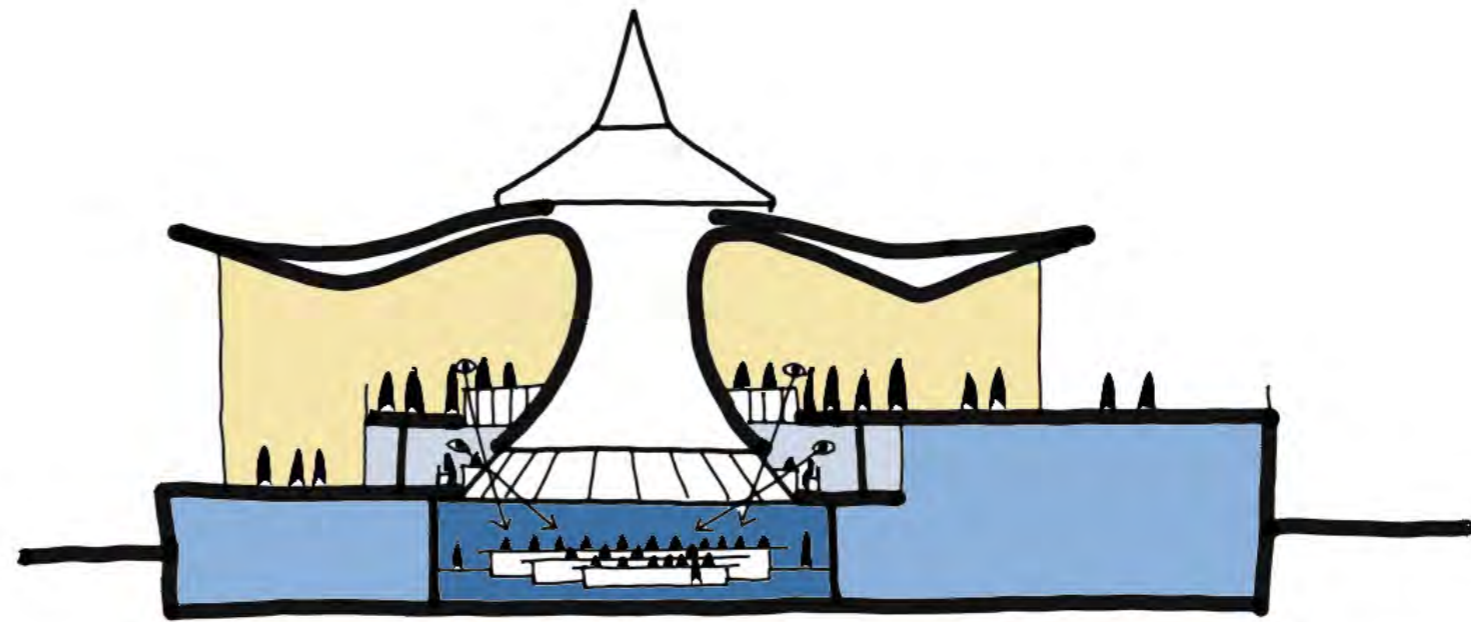
Bron: Universiteit van Manchester (VK)

Interactie tussen de stad en haar waardevolle inhoud en betekenis

Een symbolische ruimte voor de stad

De Senedd Cymru, het parlement van Wales in Cardiff, is ontworpen als een open en symbolisch overheidsgebouw dat toegankelijk is voor iedereen. Hier komen de stad en de overheid letterlijk samen rond een iconische architectonische vorm.

Het gebouw dient niet alleen als locatie voor parlementaire activiteiten, maar wordt ook gebruikt door burgers voor uiteenlopende publieke en maatschappelijke evenementen.

Dwarsdoorsnede

**De Senedd als een plek waar
democratie en gemeenschap elkaar
ontmoeten.**

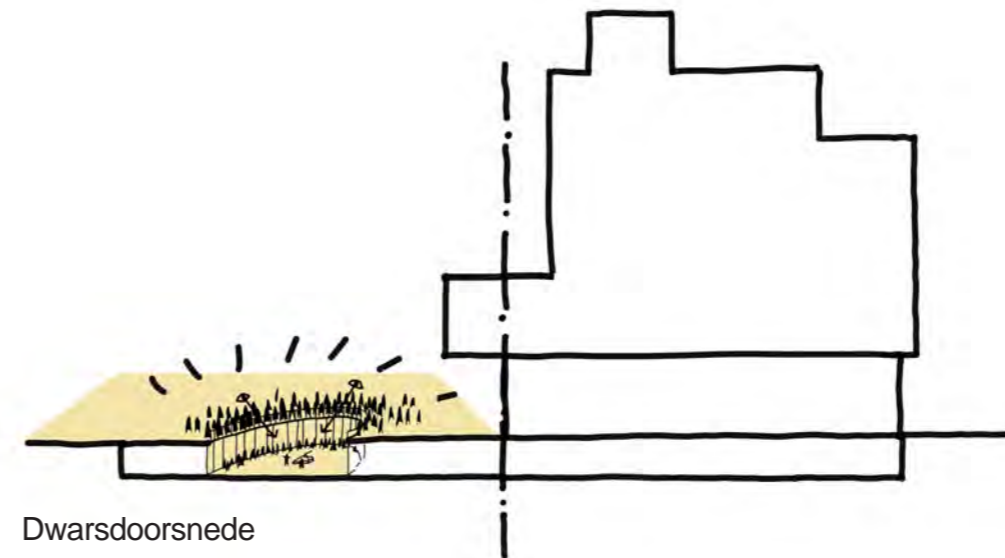
Bron: RSHP

Interactie tussen de stad en haar waardevolle inhoud en betekenis

Een symbolische ruimte voor de stad

Tijdens de ontwerpfase van de Bibliotheek van Birmingham werd besloten een deel van het programma uit te breiden onder het openbare plein, voorbij de rode lijn die oorspronkelijk de bouwlocatie afbakende.

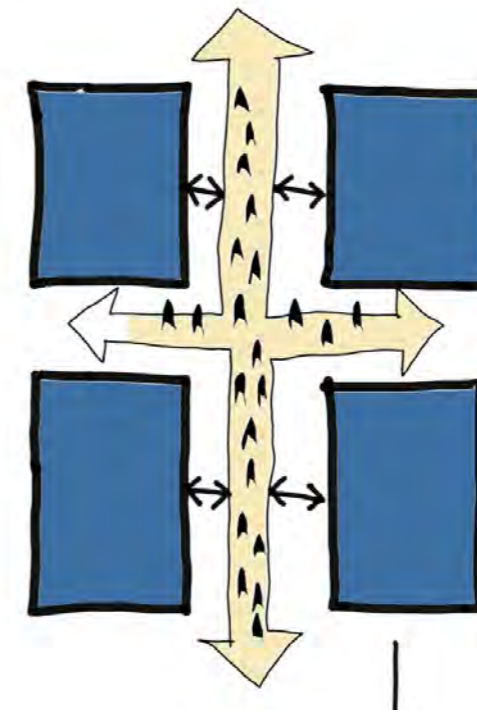
Centraal in dit ontwerp bevindt zich een cirkelvormige patio, die natuurlijk licht en ventilatie brengt in de onderliggende bibliotheekruimtes. In de loop der tijd is deze patio uitgegroeid tot een levendige ontmoetingsplek: een podium voor openbare evenementen en culturele activiteiten.

Bron: Library of Birmingham (VK)

Wat begon als een functioneel architectonisch element, is uitgegroeid tot een cultureel symbool van de stad, dat voortdurend bezoekers aantrekt en spontane interactie met voorbijgangers stimuleert.

5. Stedenbouwkundig

**Van muren naar publieke
ruimtes**

Van muren naar publieke ruimtes

Openbare ruimtes op straatniveau

Het aanbieden van openbare ruimte aan burgers kan zich op uiteenlopende manieren manifesteren. Dit kan variëren van een minimale ingreep, zoals het plaatsen van openbare toiletten/ paviljoen, tot een grootschalige interventie waarbij de ruimte uitgroeit tot een bestemming op zich, een plek waar burgers een ervaring kunnen beleven.

Alleen al het introduceren van een openbaar element getuigt van de betrokkenheid van het bestuur bij de stad. Daardoor verandert ook de manier waarop burgers institutionele gebouwen waarnemen.

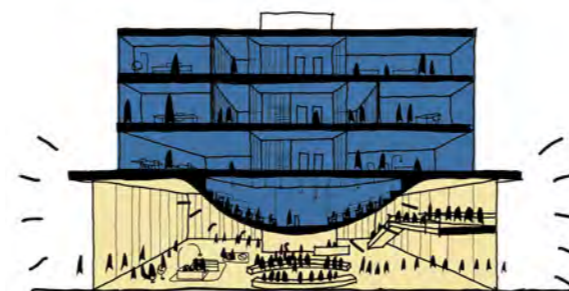

Een openbaar paviljoen

Een kamer voor burgers

Door een openbare ruimte/ functie toe te voegen aan de stad, verandert de manier waarop mensen de stad of het gebouw ervaren.

Een symbolische ruimte voor de stad
Interactie tussen stad en politiek

De stedelijke ruimte en het institutionele
gebouw met elkaar verweven

Van muren naar publieke ruimtes

Openbare ruimtes op straatniveau

Tijdens de herontwikkeling van de buitenruimte besloot het stadhuis van Boston een klein paviljoen te realiseren. Aan de ene zijde biedt het onderdak aan de technische installaties die de omliggende openbare ruimte ondersteunen, terwijl de andere zijde publieke voorzieningen voor bewoners bevat zoals toiletten en een kleine multifunctionele ruimte.

Publieke voorzieningen:

Toiletten

Technische ondersteuning voor de interactieve waterrel-
ementen op het plein

Gemeenschapsruimtes:

Multifunctionele binnenruimte voor bijeenkomsten en activ-
iteiten (capaciteit tot 150 personen)

Dakterras

Symbolisch vormt het paviljoen een representatief gebaar van de stad: een plek “vitrine” die de verbondenheid tussen de overheid en haar burgers zichtbaar en tastbaar maakt.

Een openbaar paviljoen

Bron: Sasaki

Van muren naar publieke ruimtes

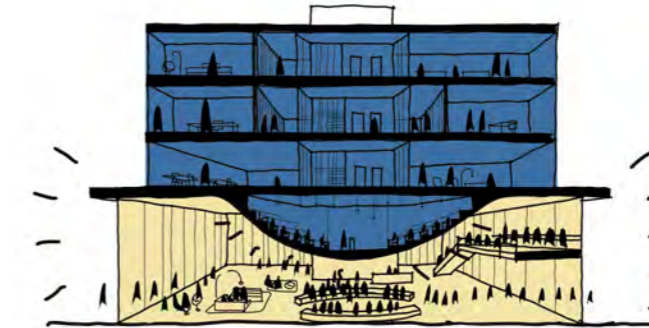
Openbare ruimtes op straatniveau

Bij de renovatie van De Nederlandsche Bank in Amsterdam werd besloten een deel van het gebouw om te vormen tot vrij toegankelijke openbare ruimtes voor burgers. Deze nieuwe zones bieden plaats aan co-workingruimtes, activiteiten, horeca en culturele tentoonstellingen.

De toevoeging van publieke functies binnen een traditioneel institutioneel gebouw versterkt de wisselwerking tussen de stad en de mensen die er werken. Zo ontstaat een inspirerende omgeving waar verschillende werelden elkaar ontmoeten en beïnvloeden.

Een kamer voor burgers

Een symbolische ruimte voor de stad
Interactie tussen stad en politiek

Waar publieke en institutionele sferen elkaar kruisen, ontstaat een nieuw stedelijk landschap van interactie, inspiratie en wederzijdse invloed.

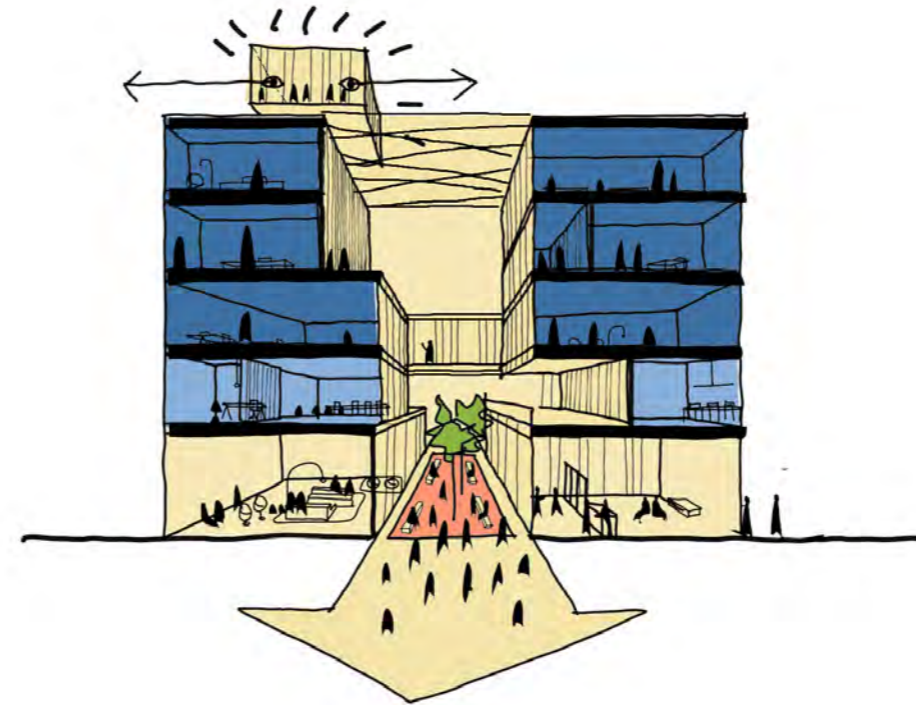
Bron: Mecanoo

Van muren naar publieke ruimtes

Openbare ruimtes op straatniveau

Het Forum Groningen is een treffend voorbeeld van hoe een publiek of institutioneel gebouw kan bijdragen aan de beleving van de stad.

Met de toevoeging van een publiek dakterras ontstaat een uitnodigende ontmoetingsplek — niet alleen voor de inwoners van Groningen, maar ook voor bezoekers van buiten de stad.

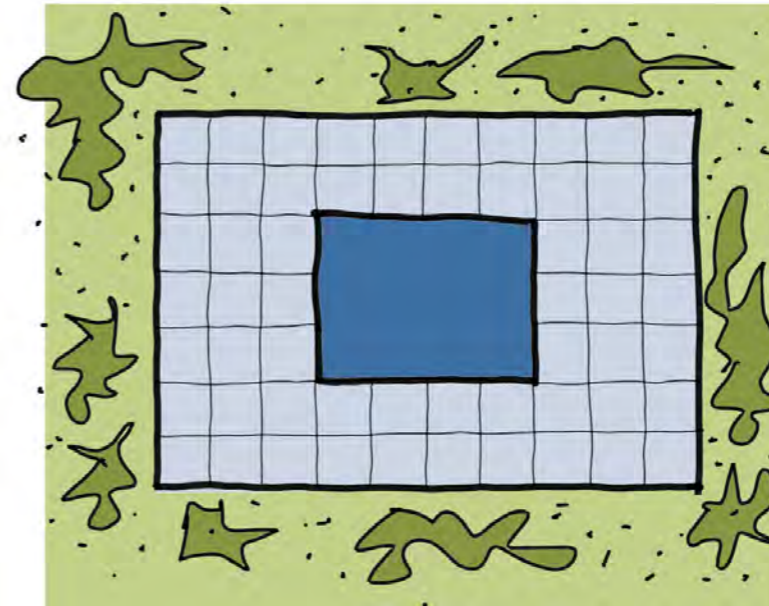
De stedelijke ruimte en het institutionele gebouw met elkaar verweven

Het Forum biedt een unieke stedelijke beleving, waar instituut en publiek hand in hand samenkomen.

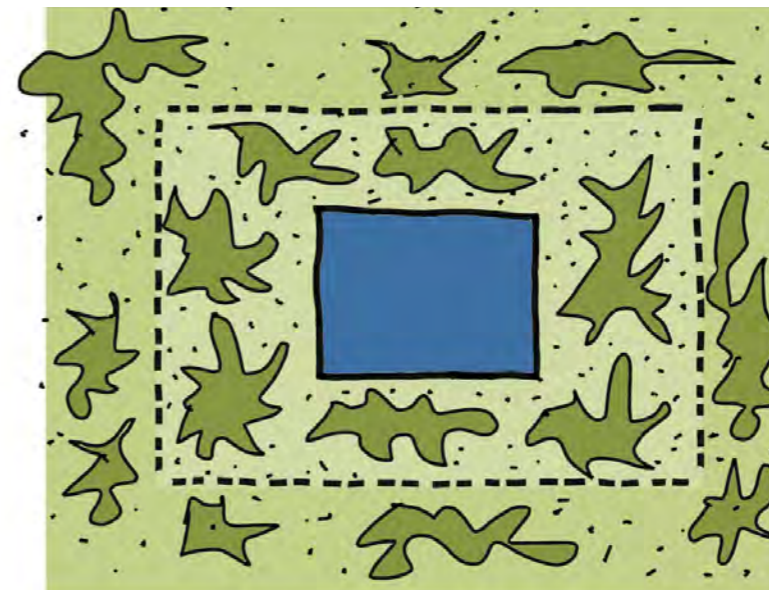

Bron: Google

6. Landschappelijk

Veiligheid als kans voor natuur

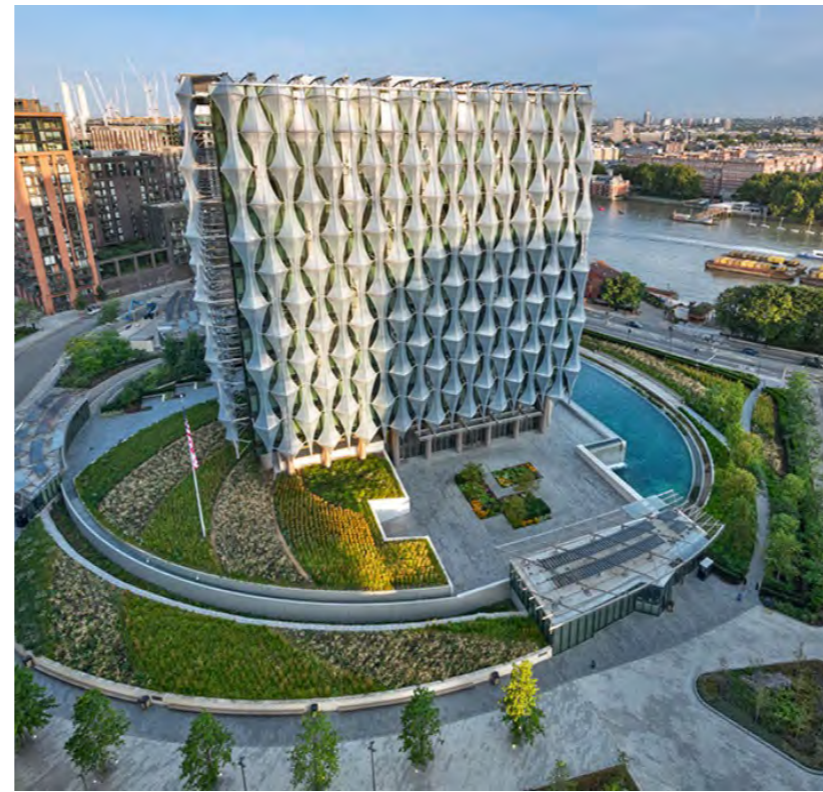
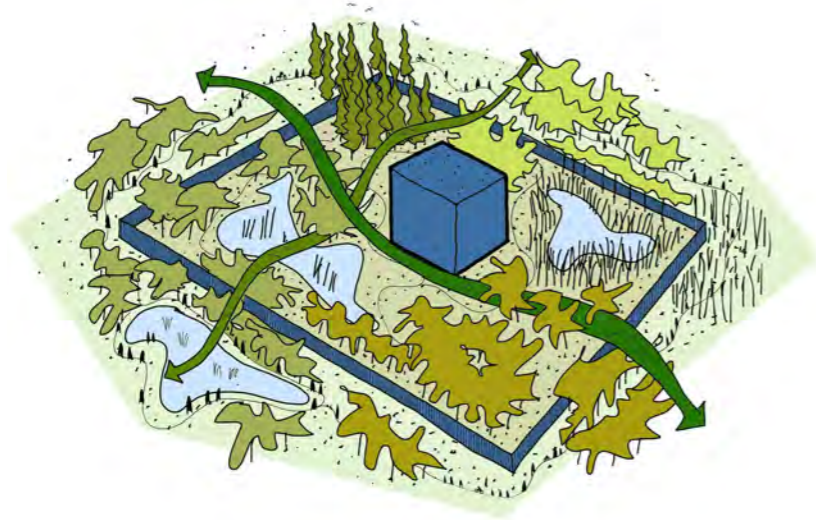

Veiligheid als kans voor natuur

Groene buffers

Beveiligde buitenzones kunnen worden ingericht als groene buffers.

Zo ontstaat niet alleen een veilige, maar ook een aantrekkelijke en ecologisch waardevolle omgeving, een positief beeld van het gebouw én de buurt.

US Embassy (Nine Elms / Londen) VK

Europese Centrale Bank Frankfurt, DE

International Tribunal for the Law of the Sea, Hamburg DE

Internationaal Strafhof, Den Haag, NL

Bronnen

Referenties van de bouwstenen

1. Menselijk

Pagina 21

De inhoud van deze pagina is gebaseerd op verschillende artikelen die zijn gepubliceerd op de volgende websites:

<https://new.artsmia.org/>

(Visitor Engagement Guard Program)

<https://www.moma.org/>

(Senior staff/ Tunji Adeniji - Chief of Facilities and Safety Officer)

https://www.moma.org/explore/inside_out/

(Better Living through Comfort: MoMA Security Gets a New Look)

<https://www.asisonline.org/security-management-magazine/latest-news/sm-homepage/>

(The Art of Concierge Guarding: How Museums Merge Security with Visitor Services)

Pagina 22

De inhoud van deze pagina is gebaseerd op de professionele ervaring van Fondere architects binnen de bibliotheeksector. De afbeelding op deze pagina is afkomstig van de website van Bibliotheek LochHal in Tilburg.

2. Elektronisch

Pagina 24

De inhoud van deze pagina is gebaseerd op verschillende artikelen die zijn gepubliceerd op de volgende websites:

<https://cybernews.com/>

(Amazon pushes biometric payments, raising surveillance and identity theft fears)

<https://www.mastercard.com/news/europe/en/>

(Buy with your eyes, pay with your glance! Together with Empik and PayEye, Mastercard expands its Biometric Checkout Program to Poland)

Pagina: 25

De afbeelding op deze pagina is afkomstig uit de Disney-stripboeken "Donald Duck"

3. Organisatorisch

Pagina 29

De inhoud van deze pagina is gebaseerd op de projectbeschrijving die is gepubliceerd op de website van Herzog & de Meuron.

<https://www.herzogdemeuron.com/projects/377-kinderspital-zurich/>

Pagina 30

De inhoud van deze pagina is gebaseerd op verschillende artikelen die zijn gepubliceerd op de volgende websites:

<https://www.safdiearchitects.com/projects/jewel-changi-airport>

<https://www.changiairport.com/en/corporate.html>

(Changi Airport harnesses AI for smarter security screening)

<https://www.passengerselfservice.com/>

(Changi Airport trials security slot time bookings)

Pagina 31

De inhoud van deze pagina is gebaseerd op de projectbeschrijving die is gepubliceerd op de website van het stadhuis van Boston.

https://www.boston.gov/sites/default/files/embed/b/boston_city_hall_and_plaza_study_-_final_report_1.pdf

4. Bouwkundig

Pagina 33

De inhoud van deze pagina is gebaseerd op de professionele ervaring van Fondere architects binnen de universitaire sector. De afbeelding op deze pagina is afkomstig van de Universiteit van Manchester (VK)

Pagina 34

De inhoud van deze pagina is gebaseerd op de projectbeschrijving die is gepubliceerd op de website van RSHP.

<https://rshp.com/projects/civic/senedd-cymru-welsh-parliament/>

Pagina 35

De inhoud van deze pagina is gebaseerd op de professionele ervaring van Fondere architects binnen de bibliotheeksector. De afbeelding op deze pagina is afkomstig van de Library of Birmingham (VK)

5. Stedenbouwkundig

Pagina 38

De inhoud van deze pagina is gebaseerd op de projectbeschrijving die is gepubliceerd op de website van het stadhuis van Boston.

https://www.boston.gov/sites/default/files/embed/b/boston_city_hall_and_plaza_study_-_final_report_1.pdf

Pagina 39

De afbeelding op deze pagina is afkomstig van Mecanoo

Pagina 40

De afbeelding op deze pagina is afkomstig van Google Earth Pro.

6. Landschappelijk

Pagina 42

Alle afbeeldingen op deze pagina zijn afkomstig van Google Earth Pro.

Alle schetsen in dit document zijn afkomstig van Fondere architects

Waarde en betekenis van de bouwstenen van toegankelijkheid

In dit deel van het onderzoek is onderzocht voor wie deze bouwstenen waardevol kunnen zijn, en waarom. De nadruk ligt op de mogelijke voordelen voor de organisaties die overheidsgebouwen beheren of gebruiken.

Wat kan er veranderen door de toepassing van deze bouwstenen?

Welke waarden zoals transparantie, betrokkenheid, identiteit of gastvrijheid kunnen hierdoor worden versterkt? Door deze vragen te stellen, ontstaat inzicht in de strategische waarde van toegankelijkheid: niet alleen als functionele vereiste, maar als middel om de relatie tussen overheid en samenleving te verbeteren.

Waarde en betekenis

Waarom en voor wie

De volgende punten komen voort uit de reflectie op de vragen “Wie ben je, voor wie ben je, voor wie doe je het en waarom?”. Dit deel van het onderzoek onderzoekt welke motivaties, voordelen en waarden de toepassing van de bouwstenen kan opleveren voor organisaties.

1. Versterkte relatie met burgers

Door letterlijk ruimte te delen, wordt de afstand tussen overheid en burger kleiner.

Medewerkers ervaren directer wat er leeft in de samenleving en kunnen beter inspelen op behoeften en zorgen.

Het vergroot vertrouwen en wederzijds begrip: de overheid wordt minder “een anonieme instantie” en meer een herkenbare, toegankelijke partner.

2. Meer transparantie en legitimiteit

Openheid (ook fysiek) onderstreept dat de overheid iets is van en voor de burger.

Een open gebouw wordt een symbool van democratische waarden zoals transparantie, toegankelijkheid en dienstbaarheid. Dat kan de reputatie en legitimiteit van de instelling versterken.

3. Inspiratie en samenwerking

Publieke toegang kan leiden tot onverwachte ontmoetingen, nieuwe ideeën of samenwerkingen met burgers, studenten, ontwerpers of maatschappelijke organisaties.

Medewerkers kunnen leren van initiatieven of perspectieven van buitenaf.

Zo ontstaat een dynamischere, meer lerende organisatiecultuur.

4. Trots en betrokkenheid bij het werk

Werknemers voelen meer betekenis in hun werk als ze zien hoe hun organisatie letterlijk ruimte biedt aan de gemeenschap.

Een open gebouw bevordert trots en verbondenheid met de publieke taak.

5. Betere benutting van publieke middelen

Openstelling maakt het gebouw multifunctioneel: het kan buiten kantooruren worden gebruikt voor tentoonstellingen, debatten, of educatieve programma's.

Dat vergroot de maatschappelijke waarde van het gebouw zonder extra grote investeringen.

6. Veiligheid als gedeelde verantwoordelijkheid

Hoewel openstelling risico's kan meebrengen, kan het ook leiden tot meer alertheid en sociale controle.

Door slim ontwerp (scheiding van publieke en interne zones, transparante routes, etc.) kunnen veiligheid en openheid elkaar juist versterken.

Waarde en betekenis

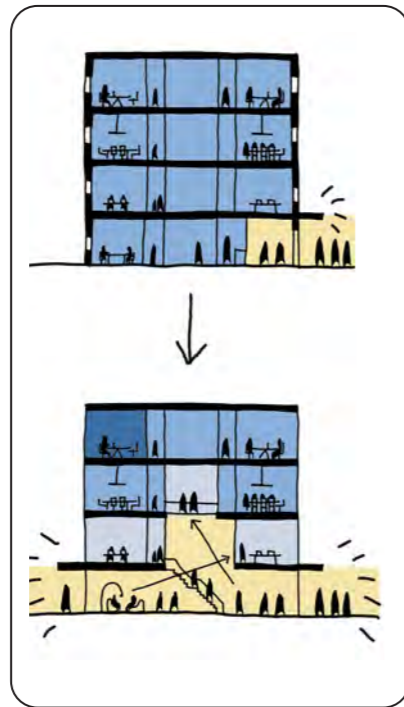
Waarom en voor wie

Openheid versterkt

vertrouwen in de overheid

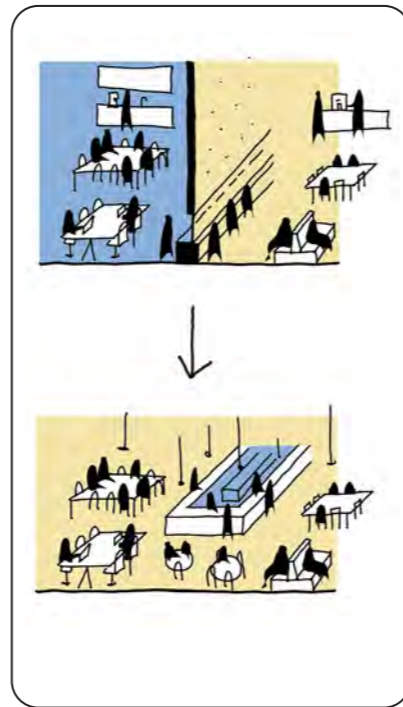
Fysieke toegankelijkheid laat zien dat de overheid niets te verbergen heeft.

Burgers zien ambtenaren niet langer als afstandelijke uitvoerders, maar als medemensen die werken aan publieke belangen.

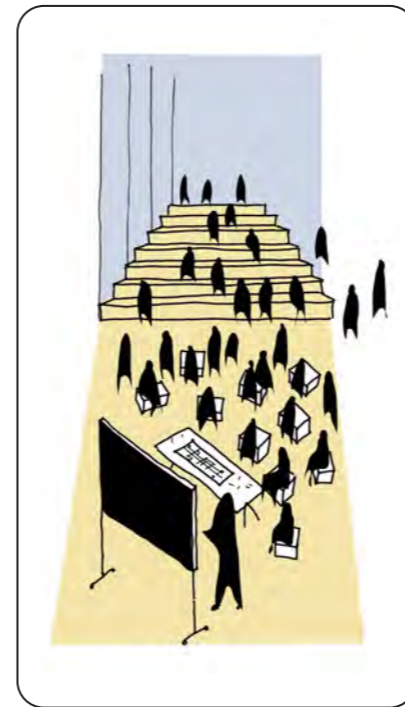
Het vergroot de maatschappelijke legitimiteit van beleid vertrouwen in de overheid

Wanneer burgers letterlijk kunnen binnenkijken of deelnemen, groeit begrip voor besluitvorming. Minder wantrouwen, meer draagvlak.

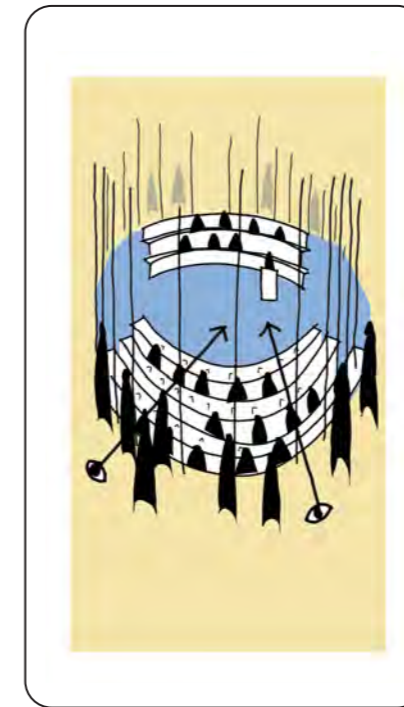
Het levert nieuwe ideeën en samenwerkingen op

Burgers, studenten, ondernemers en kunstenaars kunnen met frisse perspectieven komen op maatschappelijke vraagstukken. Innovatie, co-creatie en een opener blik binnen de overheid.

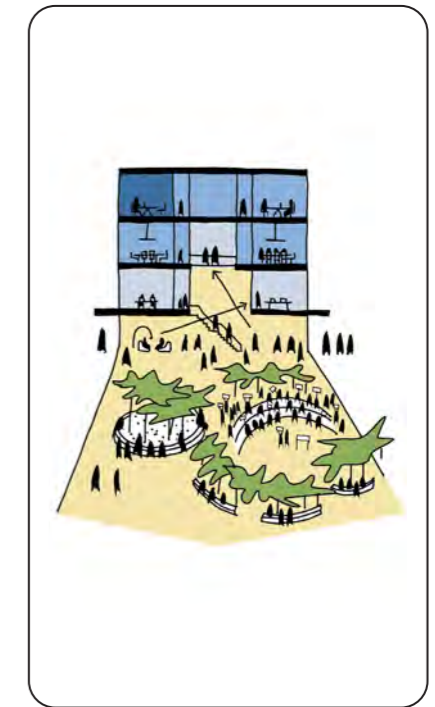
Het toont de overheid als onderdeel van de stad, niet erboven

De overheid is geen aparte wereld, maar een speler in het stedelijk weefsel. Fysieke integratie in de stad versterkt sociale cohesie en symboliseert gelijkwaardigheid.

Veiligheid en openheid mogen niet tegenstrijdig zijn

Met duidelijke zones, zichtlijnen en programatische keuzes kunnen veiligheid en openheid samengaan. Het gesprek over veiligheid verandert van een beperking in een ontwerpogave.

Doel

Publiek vertrouwen

Organisatiecultuur

Innovatie

Symboliek

Veiligheid

Argument

Fysieke openheid = zichtbare transparantie

Dagelijks contact met burgers

Nieuwe ideeën van buiten

Openheid als democratisch gebaar

Ontwerp als sleutel tot balans

Resultaat

Meer vertrouwen, minder afstand

Trots, motivatie, menselijkheid

Betere oplossingen, co-creatie

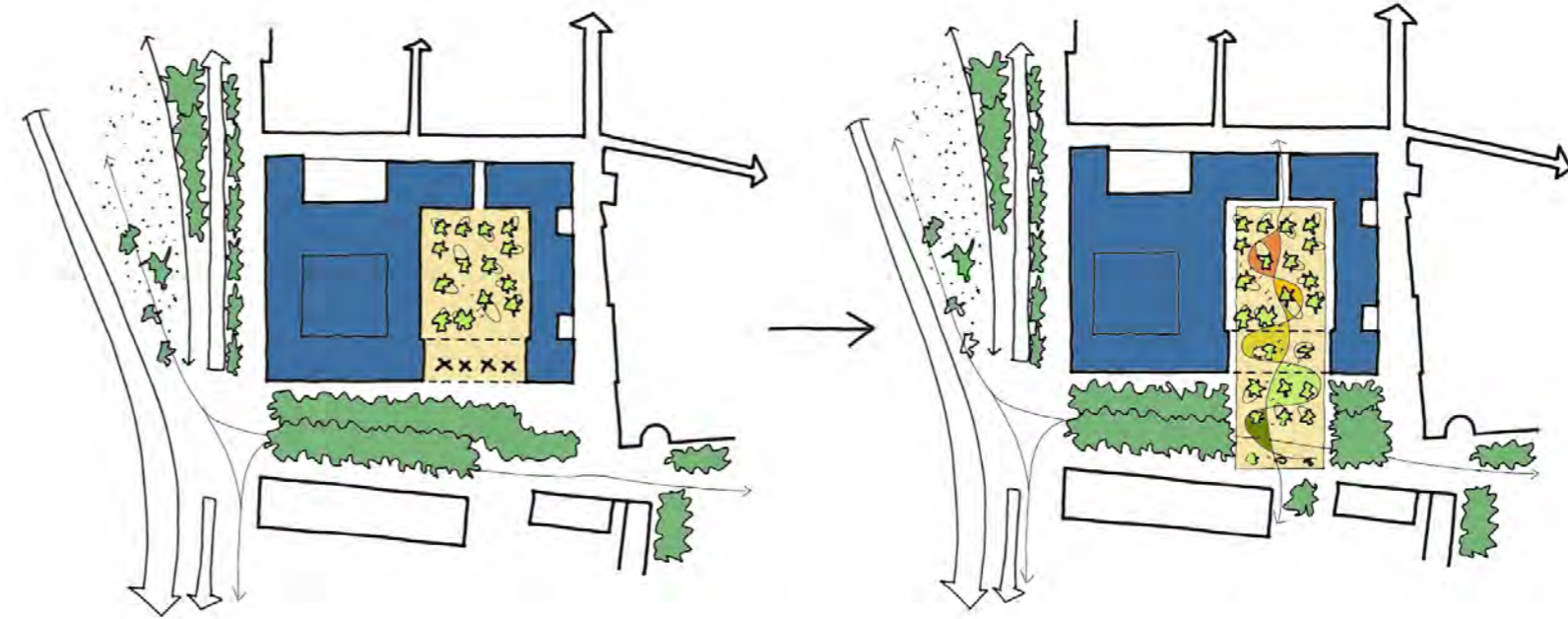
Sterker imago, maatschappelijk voorbeeld

Gedeelde verantwoordelijkheid

What if...

Van verboden naar uitnodigend

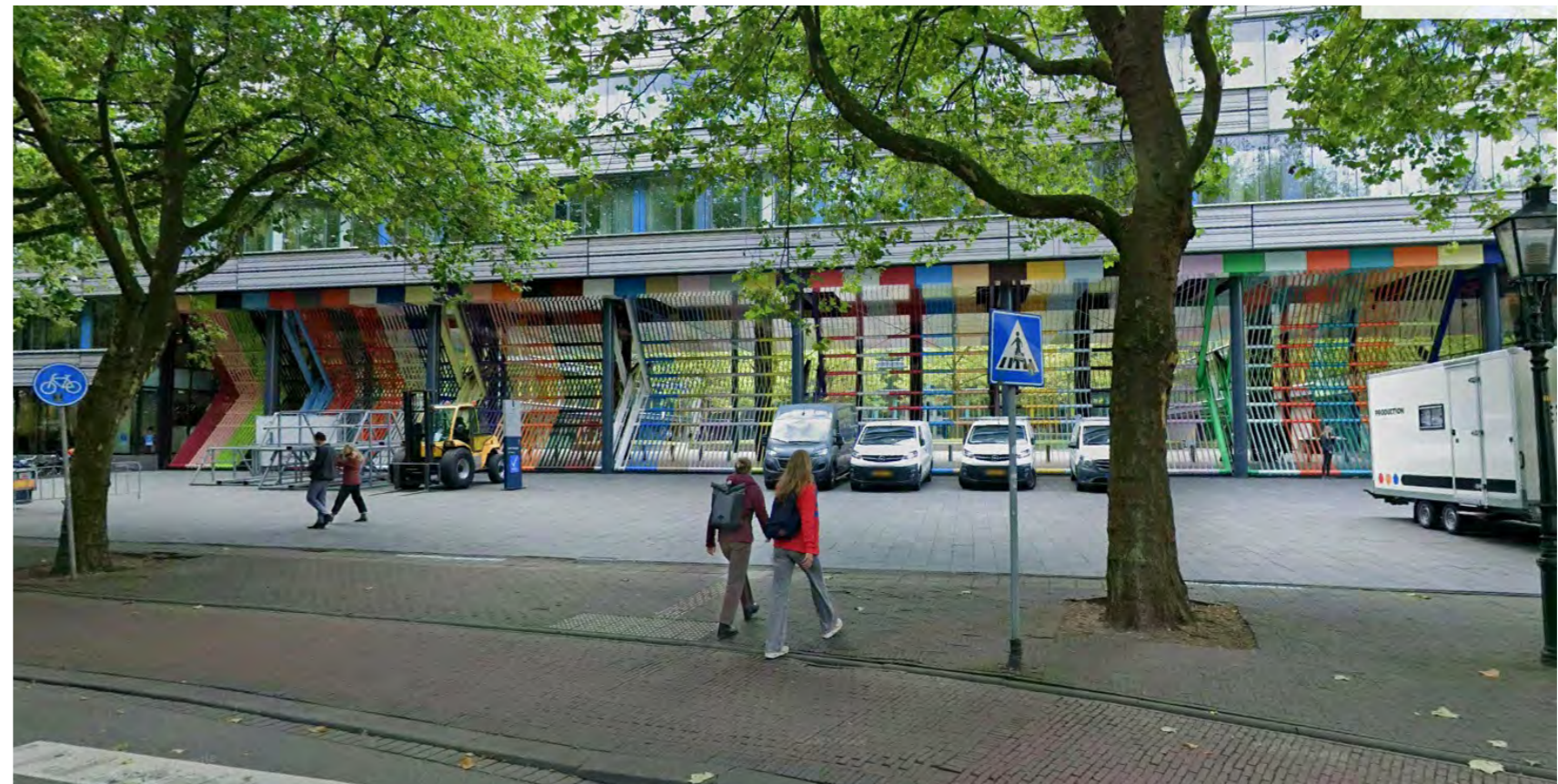
Wat als de halfopen binnenplaats van het Ministerie van Financiën wordt doorgetrokken tot aan de straat, waardoor een thematisch plein ontstaat. Zo'n plein zou niet alleen kunnen fungeren als een uitnodigende entree voor het ministerie, maar ook als een ontmoetingsplek voor de stad. De ingreep op de stoep en straat markeert duidelijk een zone die uitnodigt tot een ander gebruik dan het huidige situatie.

Huidige situatie

Wat als de binnenplaats doorloopt tot aan de straat?

Het Ministerie van Financiën wordt, via zijn entree en binnenplaats, een vanzelfsprekend onderdeel van het stedelijke weefsel.

Bron: Google

Conclusie

Het onderzoek “Gradaties van Toegankelijkheid” toont aan dat toegankelijkheid meer is dan enkel fysieke bereikbaarheid. Het gaat ook over mentale, sociale en culturele openheid, over hoe gebouwen **uitnodigen, verbinden en representeren**.

Dit hoeft niet op gespannen voet te staan met de gebouwbeveiliging.

Conclusie

Uitnodigen, verbinden en representeren

1. Minder spanning, verhoogd vertrouwen.

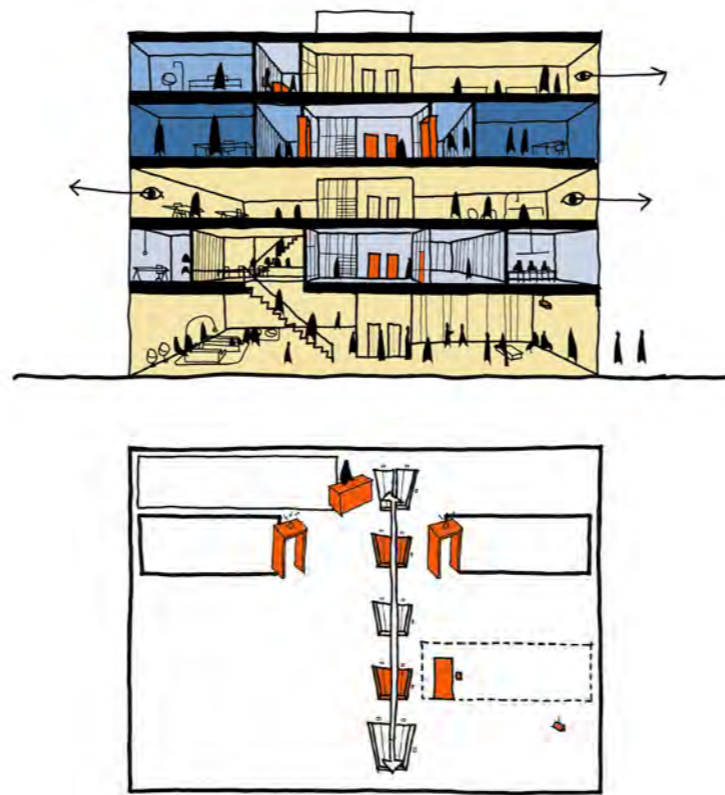
2. Nieuwe technologieën kunnen ongemak veroorzaken als hun doel onduidelijk is. Duidelijke communicatie helpt gebruikers zich op hun gemak te voelen en versterkt het vertrouwen in de organisatiebehoudens.

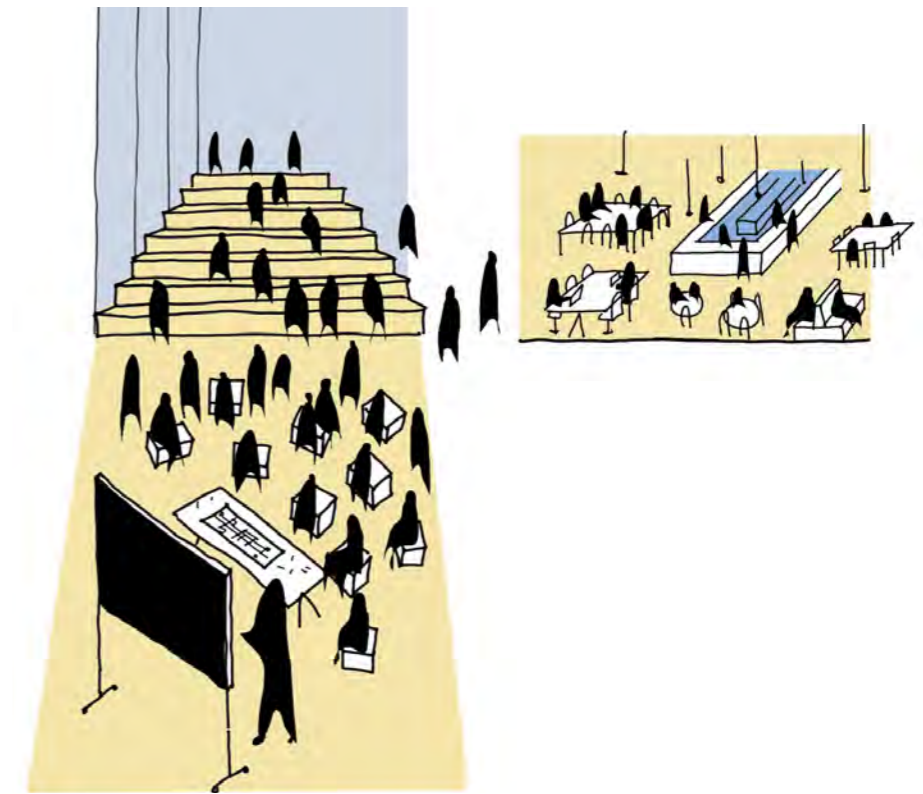
Conclusie

Uitnodigen, verbinden en representeren

3. Door te vragen wat precies beschermd moet worden en op welke manier, ontstaat ruimte om publieke zones te identificeren. Deze ruimtes stimuleren synergie en kennisdeling.

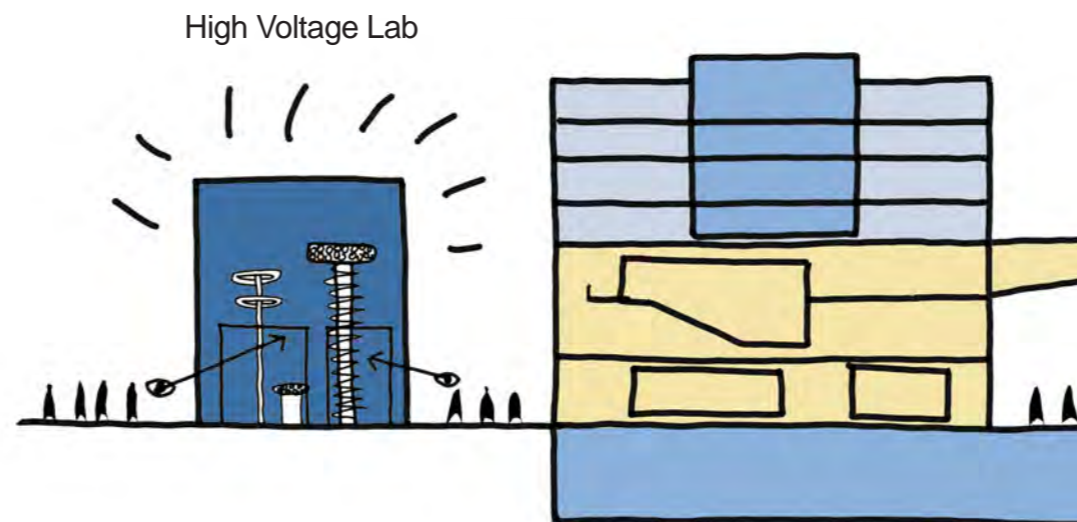
Van gecentraliseerde naar decentrale screening

Het levert nieuwe ideeën en samenwerkingen op

4. Interactie tussen de stad en haar waardevolle inhoud en betekenis.

5. Laat zien waar je het meest trots op bent!

Dwarsdoorsnede van het universiteitscomplex (MECD)

Het toont de overheid als onderdeel van de stad, niet erboven

Conclusie

Uitnodigen, verbinden en representeren

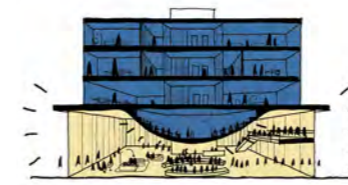
6. Door een openbare ruimte/ functie toe te voegen aan de stad, verandert de manier waarop mensen de stad of het gebouw ervaren.

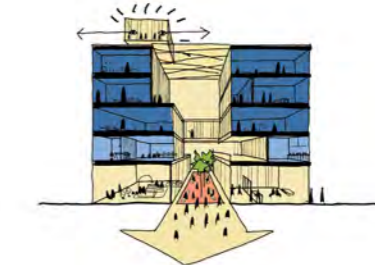
Een openbaar paviljoen

Een kamer voor burgers

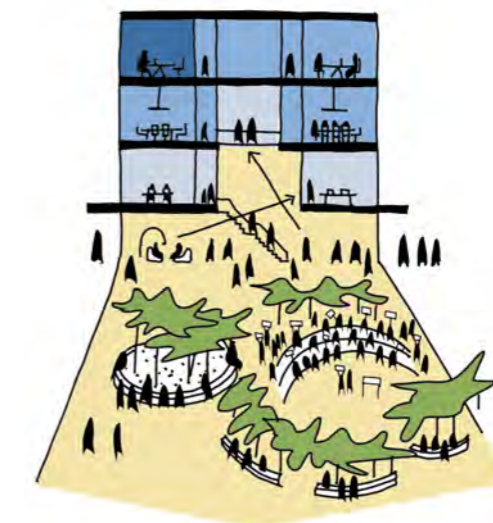
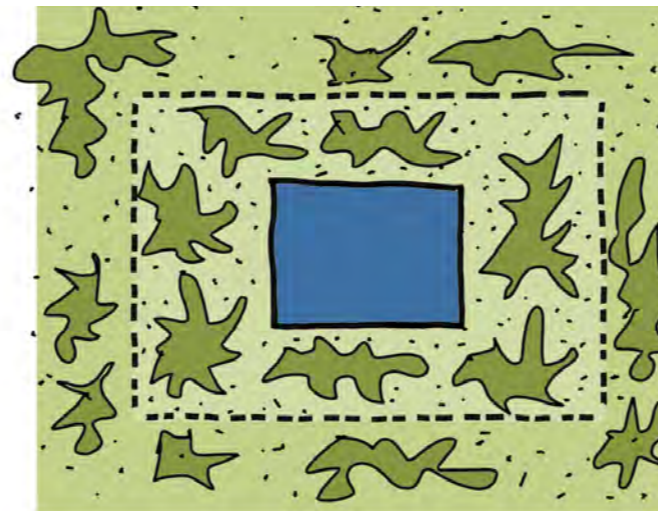

Een symbolische ruimte voor de stad
Interactie tussen stad en politiek

De stedelijke ruimte en het institutionele gebouw met elkaar verweven

7. Veiligheid als kans voor natuur.

Veiligheid en openheid mogen niet tegenstrijdig zijn

Conclusie

Uitnodigen, verbinden en representeren

8. Openheid kan preventief werken door het gebouw een **symbool van participatie** te maken in plaats van een symbool van exclusieve macht.

“Stel je voor dat overheidsinstellingen op bepaalde momenten in het jaar, de maand of zelfs de week hun deuren zouden openen voor burgers.

Ontwerpfilosofie FONDERE

“**Fondere**” is een Italiaans woord dat verwijst naar het samensmelten van twee of meer metalen tot een nieuw, krachtig geheel.

Het symboliseert ons creatieve proces: het samensmelten van uiteenlopende **ideeën, verhalen en perspectieven** tot iets vernieuwends en unieks.

Zoals gesmolten metaal zich vormt tot een nieuw voorwerp, zo vormen wij fragmenten van inspiratie om tot een **samenhangend en betekenisvol** geheel.

Menselijke maat, respect voor de omgeving en natuurlijke materialen staan centraal in ons ontwerpproces.

FONDERE
architects

Hertog Albrechtstraat 2, 2613 JS, Delft

Contactpersoon:
Fedele Canosa

+31 (0)641113847

fedelecanosa@fondere.nl

www.fondere.nl/nl

KvK 96788097

